

HIYARAN

ahmet inam

VaDi

HIYARAN

ahmet inam

Hıyarların değişik siyasal görüşlerde olması ne hıyarca! Birbirlerine sanki hıyar değillermiş gibi bakıyorlar. Dünya anlayışları, insan anlayışları. Hepsi bir kaç bostana sığıyor. Fırtına orada.

Hıyarlığın uzun tarihi var. Seziyorum. Anamızın karnından hıyar doğmuyoruuz. Birşeyler bizi bostanlara ekiyor.

Yaşadığımız mekânlar çirkin. Mekânı tanımıyoruz.

Güzelleştiremiyoruz. Gönülleştiremiyoruz.

Mekân bostana dönüşüyor.

*

Toprakta bostan, bostanda hıyar bitti,
mucize dünyadan çekip gitti!

*

"Neden hâlâ yaşıyorum?" diye soruyorum kendime, bunca hıyar arasında? Hayret buluyorum: Sen de hıyarsın.
Hıyar ağası. Bir yerlerinde köşe bucak sakladığın kanayan yüreğinle, gözleri buğulu sıcacık sevgili. Sevebilen hıyarsın.
Azıcık atıyor yüreğin.
Şimdi ölebilirsin.

THG 0551998 FVE

VADİ

9 786055 830526

VaDi

AHMET İNAM, Türkiye'nin ve dünyanın en büyük sorunun hıyarlar ve hıyarlık olduğunu anladığında elli yaşına yaklaştığını farkeden Ahmet İnam, geçimini va'z verip, tef çalarak sağlamaktadır. Okuduğu kitapları ve diplomalarını yakıp, yeni aldığı 86 model Şahin arabasıyla ormanlara dalıp gitmek istediyse de, dünyanın işgali altındaki kalbiyle kitaplar yazmakta, şarkı söyleyip yemek yiyerek şişmanlamaktadır.

Hakikati arayan Ahmet İnam, bulduğunda (bulamadan) ölecektir!

O şimdi ODTÜ'de felsefe profesörü...

AHMET İNAM

HIYARAN

İstanbul, 2016

HIYARAN

AHMET İNAM

Vadi Yayınları: 66
Edebiyat Dizisi: 6
ISBN: 978-605-5830-52-6
Sertifika No: 31122

Yayına Hazırlayan
Dr. Bekir Cantemir

Tashih
Sibel Cantemir

Sayfa Düzeni
DBY Ajans

Kapak Tasarımı
Ömer Faruk Yıldız

© 1997-2016. Bu kitabın tüm yayın hakları Vadi Yayınları'na aittir.

1. Basım: Ekim, 1997
2. Basım: İstanbul, 2016

Baskı/Cilt
Step Ajans Matbaacılık
(Sertifika No: 12266)
Göztepe Mah. Bosna Cad. No: 11
Bağcılar/İstanbul - Tel: +90 212 446 88 46

Vadi Yayınları
Muhittin Üstündağ Cad.
No:11 Kadıköy /İstanbul
Tel: +90 216 428 11 02
bilgi@vadiyayinlari.com
www.vadiyayinlari.com

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI
Library Cataloging-in-Publication Data (CIP)
Ahmet İnam, Hıyaran
ISBN: 978-605-5830-52-6, Ebat: 11,5 x 19,0 cm
92 s. 1- Edebiyat 2- Deneme

“Bu, hâlimi anlatır bir kitaptır.”

İçindekiler

Çiziktirmeler / 9

Bir Şiir Hıyarlaması / 18

Hıyarsavar Atışları / 23

Balıkların Güneşi / 27

Düdük / 38

Cucumis Sativus Kimdir? / 41

Seçkin İyiler / 44

İnsanın Hıyarlaşması Fenomeni Üstüne / 50

Hıyarcı Amca / 54

Bir Acurun Tahlili / 58

Bir Acuriye Hanım / 62

Psikiyatri ve Hıyarlık / 66

İncelmenin Hıyarlığı / 71

Gurbet Elde İki Hıyar Tipi / 77

Muhallebi Çocuğuna Mektup / 81

Bademler / 85

Bir Akademisyenle "Hıyarlık" Üstüne / 89

Çiziktirmeler

"Neden hâlâ yaşıyorum?" diye soruyorum kendime, bunca hıyar arasında? Hayret buluyorum: Sen de hıyarsın. Hıyar ağası. Bir yerlerinde köşe bucak sakladığın kanayan yüreğinle, gözleri buğulu sıcacık sevgili. Sevebilen hıyarsın. Azıcık atıyor yüreğin.

Şimdi ölebilirsin.

*

Git bana bilgi getir, köşedeki üniversiteden, üstünü almayı da unutma, söyle hesaba yazsın.

Baba devlet. Ben üvey oğul. Çâresiz getiriyorum.

Yolda düşürmeyeyim diye, parmak içleri alev alev yanan yanağımda, önceden.

*

Hiç yalnız bırakmıyorlar seni. Hıyar bunu söyle, hıyar burada konuş, hıyar bizim bahçemize gel,

bizim soframıza. Turnede bir hıyar oldum; azıcık ilim tahsil ettim, başıma neler geldi.

Hıyaryoğun toplumda, kabak çiçeği mi olacağım?

*

Hayat cacık. Pişmiş kelleler kaşık daldırıyor.

*

Hıyarın özelliği: Her yere, her şeye uyar.

*

Ha bu diyar, ha o diyar, edeb ya hıyar!

*

Türk düşünce tarihinde hıyarbilim üstüne çalışılmamıştır.

*

Ha bu diyar ne oluyor? Ha bu hıyar, ha bu hıyar. Hangi hıyar? Hıyarın hangisi olmaz.

*

Bir hıyar var: Biçimperest, şekle şemaile bakar durur. Adına estetik der. Uçta olmayı, uçuk olmayı, biçimsel çarpıtmalar yapmayı, Batı kaynaklı malumat düzmeyi sever. Sanır ki kültür tarihi kafasındaki çerçeveye göre gelişir. Düşünce ve sanat, hıyarın bir başka adı kunt kafadır, belki de küt kafa.

Aşka, yaşamaya, coşkuya, cana, diriliğe, yenilenmeye, tazelenmeye, haydi "Türkiye Hıyarı"na yeniden bakalım.

*

Ey Tarihçi! Hıyarı anlayamazsan, anlatamazsan, şu dönemin tarihini nasıl yazacaksın?

*

" 'Hıyar' çok kaba, başka bir ad bulamaz mıydınız?"

Bulamazdık, Hıyara salatalık diyen hıyarlar geometrik diziyle çoğalttı sayılarını.

Türkiye Bostanı: Hoşgeldiniz.

*

Ucuz ve kaba konuşuyorsun. Hıyarı hıyarca ele almama olanağı var mı?

Olmaz mı? İçimizdeki hıyarın bir güle dönüşmesi için hıyarlığımızı sonuna kadar yaşamamız gerekiyor.

*

Hıyar olmadığını sanma hıyarlığına düşmemek için "Nasıl bir hıyarım?" sorusuna yanıt aramak gerekir. İçimiz bostan, dışımız bostan. Kov bostancı mânâyı, yemesin faunayı.

Destursuz bostana girenin yediği hıyarın hesabı sorulmaz.

*

Diyâr neden hıyar olmuştur? Basit: Duyar olmadığı için, miyar ve ayar bulunmadığı için.

Şimdi hıyar bilgisayar, bilgihıyar!

Edebiyatçı: Hıyarsoyar. Hemen doyar. Yârimin önüne "hı" geldi, yârin önüne hı. Hu gökyüzü hu, hu yeryüzü hu! Hu kutsal olan hu. Hu mevlâm hu.

*

Huyar, kutsal hıyar! Tapınan hıyar. Tapan hıyar. Tapıya, taptığına kıyar.

*

Hıyarın özelliği: Gülün yanına hıyar koyar.

Gülün tarihi hıyarsız olmamıştır. Toprağı oymuş, hıyarı gülün yanına koymuştur. Bülbüller nice gülü, yanındaki, ardındaki, içindeki hıyarları göremeden sevmişlerdir.

*

Hıyar dünyayı duvara dayar.

*

Öyle şeyler yaşıyoruz ki, hıyar almıyor.

Hıyar bu ya, hıyar hocalığı yapıyor. Hıyar satıyor, hıyar öğretiyor, buna hıyar sır ermiyor. Hıyar var iz'an var. Hıyarım bir türlü almıyor. Çünkü hıyar için yol birdir. Çünkü hıyar hıyardan üstündür.

*

Hıyar kimi severse güzel odur.

*

Gülle hıyarın kavgası anlaşılıyor. Dikensiz hıyar olmaz.

*

Hıyarı hıyar yapan kartlığıdır, hayat bizden tazelik ister. Cân ister. Hıyar içindeki akışı durdurmak, hep aynı kalmak ister. Değişmesi de kalıplarla olduğu için ne denli değişse de yine hep aynı hıyar kalır. Hıyarı işte böyle anlarsınız. Gül solar. Solmak gülde bulunur. Solgun gül, dönüşmüştür.

Hıyar, kartlaştıkça hıyarlaşır. Hıyarlaştıkça hoşnuttur kendinden. Kendinizden kuşkuyu alın; "Ağa" oldunuz şimdi.

*

Hıyar kabadır. Ruhu kaba. Hıyar inceltme kurumları, salatalık sütleriyle çalışırlar.

Salatalık yoktur. Hıyar, salatalığı yemiştir çoktan. Hıyar bostanı yemiştir. Cacığı kaşıklamış.

*

Hıyarı anlatan birinin hıyar olmama ayrıcalığı yoktur.

*

Sözlerinin hıyarca olmasının sebebi, herkesi hıyar görmesindendir.

*

Yanlış oysa, çeşitli hıyarlar var. Hıyar olmayanlar da var. Doğru oysa: Türkiye'nin orta yeri "Bostan."

*

Yitiyoruz. Yitirdiğimizi nakışlı sözlerle anlatmayı da. Sonra hayat bizi sarıp sarmalayan ağır bir kütük oluyor. Küt insana küt, küt, küt...

Düşüncenin vurduğu yerde hıyar bitiyor. Gül salataya doğranmıştır.

*

Hangi değerleriniz yüce, hangilerinin üstüne titriyorsunuz? Onları cacığa katınız.

*

Yüzyıl sonra bir tarihçinin notlarından: Onlar kendilerini hıyar sandılar. Bostan, bostancı, yeryüzü, suyüzü, gökyüzü, cümle âlem hıyara döndü, hıyarı varlığın aslı diye düşündüler. Türkiye'nin bu dönemine hıyar devri diyeyim mi, demiyeyim mi? Nerede yanıldılar? Onları bu sanıya götüren neydi?

*

Ölmüş bir hıyarın ardından: "Rahmetli büyük bir adamdı. Kimseye kötülük etmedi. Engin bir bilgisi, tertemiz yüreği, becerileri olan tertemiz bir adamdı. Eşsiz biriydi."

Bu sözler hemen her hıyarın ardından söylendiğine göre, her hıyar ölmüşünü eşsiz görüyor.

Olabilir. Hıyarlara dikkatli bakarsınız, birbirlerine benzemediklerini görürsünüz. Her hıyar eşsizdir.

*

Şeytan hıyar değildir.

*

Akan su, yağan rahmet, kucağımızda uyuyan kedi hıyar değildir.

*

Sayışalım öyleyse: Hıyarı belirleyelim: "Ooo, terazi lastik, jimnastik, anasının bayarı, çağırın gelin hıyarı, oyar, duyar, sayar, işte hıyar..."

*

Bana hıyar diyen dilber, bilmez misin ki ben hıymazam! Sesini hiç duymazam.

*

Boş konuşma, ucuz hıyar şakalarıyla hıyarlaşma, yeryüzünde yazılmadık hıyarnâme kalmamıştır.

*

-Ne konuşursun a hıyar?

-Ters söylediniz benim adım rayiha.

-Olmadı, adınız rahıya olmalıydı.

-Oradaki "i" inceliğimi gösteriyor. Kokuyum ben. Yel estikçe kokum duygulara siner.

-Ne güzel kokar hıyar. Hıyar soluklu güzellikler, içlerindeki hıyarın işaretini verirler.

-Hıyarı takdir edemiyormusunuz. O da dünyanın bir cânıdır.

-Cân hıyardan söz etmiyorum. Huyarcan benim kastım. Kendini can sanan hıyardan.

*

Hıyar masumdur.

*

Peki, hıyarla zorumuz nedir? Hıyarlığımızdan değil: Zamanın eşiğinde duruyor. Yolumuzun önünde. Işığımızı alıyor.

Işık doğudan gelmiyor, hıyardan, hıyardan.

*

Ya hıyar tarihimizi yazarsa? Yazgımız hıyara gebe midir?

Ey ölüm, ey diriliş, hıyar sende midir?

*

Üzülme, tavsama, hadi gel hıyarcılık oynayalım!

*

Bu yazıların hiçbir anlamı yok. Bir kez kabalaşıp sığlaşıyorsun. Sonra, hıyar zaten bunları okumaz. Okusa da anlamaz.

Anlayan hıyarlar gördüm. Çoğu dostumdur. Bu yazılar onlar içindir. Anlayan hıyarlar: Hıyarân.

*

Hangi değerleriniz yüce, hangilerinin üstüne titriyorsunuz? Onları cacığa katınız.

*

Yüzyıl sonra bir tarihçinin notlarından: Onlar kendilerini hıyar sandılar. Bostan, bostancı, yeryüzü, suyüzü, gökyüzü, cümle âlem hıyara döndü, hıyarı varlığın aslı diye düşündüler. Türkiye'nin bu dönemine hıyar devri diyeyim mi, demiyeyim mi? Nerede yanıldılar? Onları bu sanıya götüren neydi?

*

Biz eşeğe merkep diyen, affedersiniz, sözüm meclisten dışarı, nice hıyarlar görmüşüzdür.

*

Esme ey bâd, esme hıyarân uykuda.

*

Çeşni gidince hıyaran avdet eder.

*

Uysa da hıyar, uymasa da hıyar.

Özür dilerim size hıyar dedim. Aslında yâr diyecektim. "Hı" kaba da olsa bir onaylama, olumlama sözüdür. Hıyar, "evet sevgili" demektir.

Bir Şiir Hıyarlaması

Ne İçindeyim Bostanın

Ne içindeyim bostanın,
Ne büsbütün dışında;
Kallavi kart bir hıyarın
Anlaşılmaz bakışında.

Bir garip riyâ rengiyle
Kokuşmuş gibi her şekil,
Sahradaki çöller bile
Benim kadar çorak değil.

Cebim parayı öğüten
Uçsuz, bucaksız değirmen;
İçim yemeğini yemiş
Geğirip duran bir derviş.

Kökleri bana
Bir kültürde gezmekteyim,
Leziz çok leziz bir cacık
Ortasında yüzmekteyim.

*

Hıyar şişinir ve öğüt verir. Onu hıyar kılan öğünmesi değil, öğünürken kokuşması, çirkinleşmesidir.

*

Hıyar çirkindir.

*

Bu hıyar yazılarında bir çirkinlik var. Tatsız birşey.

Hıyar yazıp çalışmalıyım.

*

Üzülen hıyar, şimdi benim. Türkiye'nin ortasında büyüyüp duran hıyara, kara kara düşünmek ve iç çekmekten başka elimden birşey gelmiyor.

İç çeken hıyar.

Gülsene hıyar. Gülsene, hı, hı, hı... Gülen hıyar bizi kurtaracak. Gülümseyen, İğneleyen.

Hıyar: Kaçan hıyar. Avrupa, Amerika ve benzeri bostanlarda da incelikler ince ince doğranacak.

Kitaplı hıyar, teorilisi, teorisizi. Kurtuluş tüccarları, hıyarlar!!! Umudum yok.

Hıyarlaşmış dünyayı ciddiyet, cinâyet ve vaad kurtaramaz (yoksa kurtarır mı yahu?).

Kurtuluş yoktur.

İşte kurtuluş burada: Biz bize, bostan bostana: O akşam bostanı türkü gazel saracak. Umutsuzluğun umudu.

Bostanlarda yetiştik. Hadi şimdi değiştirelim. Bostandan şenliğe, acı acı gülen hıyarlar olalım.

(Başkası elimizden gelmez mi?)

*

Hıyarlaşma bir biyolojik dönüşüm (mutation) mü? Kaçınılmaz mı? Kültürel, toplumsal, ekonomik kökenli mi?

Kutsalı, güzeli, inceliği, kalbi unuttuğumuz için mi?

Hıyar hıyar bakıp duruyorum. Ya sen okur, ya sen hıyar.

*

Bostanda ne güzel yatıp duruyorduk. Hangi hıyar, hıyarlığı hatırlattı bize?

*

-Bana hıyarlıktan kurtulma formülleri ver.

Al sana formül: Sabah kalkınca dışarıdaki havaya aldırmaksızın pencereyi aç. Uzun uzun soluk al.

Kollarını yukarıya kaldır. Sıçra, sıçrayabildiğin kadar! Bir plak eşliğinde şu şiiri oku: [*]

[*] E. Cansever, "Alışılmış Bir Vakit Tanımlaması"

"Neden kimse bugüne kadar
Kendini açıklamadı.
Gizli bir hüzün dolanıyor gövdemi -neden-
Türü kalmamış çiçeklerden bir uzantı
Kabına bakıyorum plağın
İnsanlar, insanlar hepsi birden bir gökkuşağı
Yağmura taktım aklımı, hayır, başlamadı
Yağarsa
Belki bir görümlük yaşamın tadı
Vurup pencereme gidecek
Belki tat bile değil, sanrı
Bu alışılmış vakit böyle her gün geliyor
Sabahla öğle arası. "

"Siz formülün yalnız şiir bölümüne uyun. Bostanda ürperen şiirin dönüşümüne. Şiirleri deneyin. Yıkın. Yapın. Şiirler bitsin çılgın renkleriyle, küçük çiçeklerinde hıyar uçlarının."

Ucu çiçekli hıyar, merhaba!

*

Aspirin iç! Hıyarlığın falan kalmaz.

*

Hıyarların değişik siyasal görüşlerde olması ne hıyarca! Birbirlerine sanki hıyar değillermiş gibi bakıyorlar. Dünya anlayışları, insan anlayışları... Hepsi bir kaç bostana sığıyor. Fırtına orada...

Hıyarlığın uzun bir tarihi var. Seziyorum. Anamızın karnından hıyar doğmuyoruz. Birşeyler bizi bostanlara ekiyor.

Yaşadığımız mekânlar çirkin. Mekânı tanımıyoruz. Güzelleştiremiyoruz. Gönülleştiremiyoruz.

Mekân bostana dönüşüyor!

*

Toprakta bostan, bostanda hıyar bitti,
Mucize dünyadan çekip gitti!

*

Hıyarsavar Atışları

Eriyen Kar Tadında

Vurdu bir parmağını bükerek
Boşluğun tahtasına usulca
Üç kez yineledi bunu. Seslendi sonra
Bana yalnızlık tadı ver
Kar tadı, yağmur tadı
Gökgürültüsü tadı ver

Kızardı konsolun üstündeki lamba
Derinliği olmayan
Bir uçuruma düştü yarısı
Bakırla kaplandı oda
Bir doğum günü armağanı gibi

Ben bu yolu biliyorum -dedi-
Kimseye sormayayım daha iyi
Biliyorum biliyorum
Sen başkasın, bana yandan çekilmiş
Bir fotoğrafını ver yalnız
Kapının tokmağı çoktan elimde

İlk yaz başladığında
Ver gizlice bana onu
Biraz biraz buluyorum şimdilik
Gövdemi eriyen kar tadında[*]

[*] E. Cansever, "Eriyen Kar Tadında"

Eriyen Kar'ın altından hıyar çıkmasın. Hıyarlar azalsın. Kabak tadı vermeyen kabaklar da olsun. Gelincikler açsın: Lâle, gül, patlıcan, papatya... Dünya hıyarların tekeline girmesin. Bitebilsin toprakta nergis.

Eriyen Kar'da biten çiçekler var. Nasıl bitecekler? Boşluktan, bostan dışından, ötesinden... Bostanda olup da bostanda olmayandan...

Boşluğa bir parmağınız "bükülerek" vurulacaktır. İnce bir vuruştur bu. Hıyarkıran vuruştur. Arayıştır. Taleptir. Anlayan hıyarlara gönderilen sestir. Boşluk duyar, "Boşluğun tahtası" ses verir. Ve bu yinelenmeli, ısrarla sürdürülmeli; akan zaman içinde aşıla aşıla yenilenmelidir. Bu Kierkegaard'ın, bu Heidegger'in, Husserl'in, Derrida'nın farklı yorumlarıyla Repetition'dur. Hıyar, yaşama yoksuludur. Yenilenemeyen, can bulamayan, anlam yaratamayan, yeniliği bencil, fırsatçı, basmakalıp geçişlerle geçiştirendir. İşte üç kez vurulacaktır boşluk tahtasına. Boşluğun üstüne gidilecektir. Boşluktan (Ex nihilo) üç şey talep edilecektir: 1. Yalnızlık 2. Kar - yağmur 3. Gök gürültüsü tadları.

Hıyar, yalnız olamayandır. İstese de olamaz. Yalnız olamama, hıyarın genlerinden, biyo-sosyo etno genetik yapısından gelir. Yalnızlık bir ağrı, bir acı, bir çile ve ıstırap olarak ortaya çıkıyorsa

tatsızdır. Yalnızlığın tadı: İşte hıyarsavarın boşluğa gönderdiği gül!

Kar ve yağmur: Dönüşümdür. Yalnız, yağmurun, karın tadını duyacaktır. Toprak bu tadla beslenecektir; nergisler için, kardelenler için... Yağmur yalnız'a yağacaktır, hıyara değil. Gökgürültüsü; bir gerilimdir, bir harekettir, potansiyelidir yağmurun. Paslanmamış tad, yalnız'ın isyanıdır, isyanın dinomosudur.

Boşluk, karanlık ışıdı. Konsol, yerleşik değerler, hıyarın beslendiği ortam, bostan ve piyasası, hıyarhaneler, hıyar satış yerleri, toptancı hallerine de vurdu ışık. Derinliği olmayan uçuruma. O da bakırla kaplandı; bakır, ışığın konsola düşmesiyle yeni bir geçmiş yorumudur. Hıyarın tarihine yeni bir ışık düştü. Canlı bir ışık. Nergis doğdu. Hıyar bostanında aykırı canlar. Yalnızlık, gökgürültüsü, kar ve yağmur tadında. Bir takım hıyarlar köklerinden söküldü. Nergise yer açmak için belki...

Hıyar, yalnız'a ne dedi? Hıyar, ne diyebilirdi ki? Evren yobazı, yobaz yobazı ne diyebilir? "Ben bu yolu biliyorum!" dedi. Kimseye de sormadı. Boşluğun fotoğrafını istedi, onu dondurmak, durdurmak yolunu seçti. Korktu boşluktan. Kaçmaya hazır bekledi. Hıyarın "fıyar" (kaçar) olduğu gö-

rülüyor burada. Oda bakır kaplandı ve hıyar kaçış yolunu denedi.

Ne dedi, "yalnız nergis" hıyara? İlk baharda bostana yeni cân katmak için, yeni cânlara kapı açmak için, tadla birlikte kapıyı istedi. Kapı tokmağını ve tadı, tadları, yaşamı... Eriyen karla birlikte, gövdem, hıyardan nergise dönüşecektir, kar tadı, yağmur tadı, dönüşüm tadı, boşluğa tekrar tekrar vurabilmenin, arayabilmenin tadı nergisler açtıracaktır. Cansever Hoca'yla şiir boşluğun tahtasını tıklatacaktır.

Öyle de, şiiri hıyarlardan nasıl korumalı? "Vah, vah, çiçek açıyor!"

*

Çığlığımız, yanıtımız, tepkimiz: Kültür hıyarlıyor. Hıyarlıyor kitaplar, resimler, yontular, müzik... Bu yazdıklarım da hıyarlamadır, hıyar kokuyor. Koksun istiyorum. Kutsal yitiyor. Gök yitiyor. Gökyüzü uzaya dönüşüyor.

Bir Hıyarsavar daha, Melih Cevdet Anday'dan:

Balıkların Güneşi

Balıkların güneşi yapın beni
Yosunlar arasında parlayayım
Batık bir eski para gibi.

Bulutların ikindi çanı yapın beni
Rüzgârla yedi kez soluklanayım
Asma yaprağının değdiği

Ağaçların belleği yapın beni
Kuşlarla her gün tükeneyim
Çiğ tanesine dara gibi.

Gökyüzünün bağcısı yapın beni
Şarabın bayrağını taşıyayım
Yıldızların delik deşik ettiği.

Taş gibi maviye boyayın beni
Zakkumların dibine atın beni
Irmağın güncesine alın beni.

Bostandayım hâlâ. Beni bostana tutsak eden güçleri nasıl yenebilirim? Beni hıyarlaştırıp doğram doğram hayat denilen cacığa boca eden, hangi bahçevan, hangi ahçıdır? Yemeği kim yapacaktır? Beni kim yiyecektir?

Ne halde şimdi insan? Hıyar halinde. Dünya bostan halinde. Bu başkalaşımı, hıyarlamayı, hıyarlanmayı, hıyarlaşmayı, ötedeki başkalaşımlara götürecek itki nereden gelecek? Hıyarın, hıyaröte biri olabileceğini, bostanöte bir hayatı soluyabileceğini düşünebilmesiyle başlayacak herşey. Duvar bu umutla, bu beklentiyle aşılmaya çalışılacak. Bu düşle...

Balıkların güneşi olunacak! Balıklara vuran güneş... Topraktan suya dönüş... Hıyardan güneş yapılacaktır. İşte burada hıyar simyası ortaya çıkıyor: SİMYA yitince hıyar gelir. Geldi. Simya bir dürüstlüktü. Bir kalp temizliği. Bir incelik. İnce dönüşümler oluşturmayı unuttuk. Yosunlar arasında parlayamadık, güneş üstümüze vurduğunda. Balıkların güneşi nerededir? Gökte mi? Suda mı? Sudadır, batık eski para. Gün vurur, ışık yansır paradan. Para denize düşmüştü. Hıyar, niyet tutarak atmamışsa sudaki paraya üzülür. Para suda, insanlardan kaçıp ışıldamaktadır. Pırıltıların menevişleri kıyıda bakan insana da ulaşmaktadır.

Balık güneşi olmak... Suda, tarihi olan para olmak...

Hıyar simyacıları, sizi gidi dönüştürücüler, şairler, kuşlar, balıklar, mâsum doğa neredesiniz? Mâsum yazarlar! Oynayanlar; çocukca, sevinçle, çıkarsız, kasıntısız.

Beni çan yapın, ikindi çanı. Sabah çanı değil, sabah çanı hıyar öncesi dönemin çanıdır. Öğle çanını Nietzche çaldı. Öğleyi aşmış, bir bulut çanı olayım: Bulutlardan çıkayım. Rüzgâr üflesin soluğunu bana, rüzgârla soluk alayım. Bulut, çan ve asma yaprağı birleşmelidir artık. Bulut yere değiyor, çan da... Çan çalınıyor. Ses, insanın buluta katkısıdır. Toprak ise asma yaprağını gönderiyor. Bulut, çan ve asma yaprağı birleşiyor. Hıyara bostan dar edilmektedir.

Dara edilmektedir, çiğ tanesi. Çiğ tanesi tartılmakta. Çiğ tanesi bir göze, hıyar öbür göze... Hıyar, çiğ tanesiyle tartışarak, dönüşüme uğratılmaktadır.

Ağaçların belleği köklerindendir. Toprağı unutmayalım. Toprak tarihtir. Toprakta kuş olmalı, uçabilen. Hıyar olmanın çâresizliği ve acısıyla bütünleşmekteyim: Neyle? kuşlarla, çiğ taneleriyle...

Hıyarın bostanına kuş uğramaz. Hıyar gökyüzünü unutmuştur. Gökyüzünden kaçmıştır.

Gökyüzünde yetiştirdiğim üzümlerden damıttığım içkiyle, yıldızların içinde oynaştığı şarap kazanına düşüyorum. Hıyar şaraptan korkar, şeytandan, yıldızlardan... Hıyar, dönüşmekten korkar. Yıldızların hücumuna gerek vardır. Gece bostanda, sonsuz sayıda yıldız üşüşecektir hıyarın başına.

Hıyara gökyüzünü açarsanız, dönüşmeye adımını atar. Hıyara mucizeyi açarsınız.

Mucize bizi zakkum gölgesine iter. Zakkum gölgesi, içinde balıkların güneşini barındırır, besler. Mavi taş olur, zakkum gölgesine düşerim. Mavi taş; denizlerin taşıdır, balıkların, bostan ötesinin...

Irmağın, bitimsiz akışın tarihini geleceğe yönelerek yazmaya başladığımda hıyarlığım elden gitmeye başlar.

Hiçbir ırmak güncesinde hıyardan söz edilmez.

Hıyar kardeşlerim, şölen hepimizin. Şenlik hepimizin. Kırılgan çocuklarıyız evrenin. Kırılganlığımız, küsülü oluşumuz bizi bostandan alıp, denize yosun yapacaktır.

Hıyarın kırılganlığında derinlik yoktur. Irmağın güncesinden okudum bunu.

*

Hıyar pop kültürünün sığlığında yayılıyor. Sığlık hıyarlık gübresidir.

Parçalanmış postmodern denilen kültür, bostana hıyar tohumları saçıyor. Popun sığlığını, postmodernin karmaşasını aşmak gerek.

Hıyar, hep bir başkasıdır kendine. Aslında herkesin içinde başkaları vardır. Başkalarıyla yaşamayı, bulutun ve asma yaprağının değdiği çanınızla, cânınızla öğrenirsiniz. Hiçbir ot tıkayamaz sizi. Çan çalar, selâ okunur, ilâhiler duyulur. Şiir kalkışır; bilim, sevinç çığlıkları atar. Kudurmuş akıl dizginlenir.

Melih Cevdet, Goethe'den

"Über allen Gipfeln ist ruh'u alır:
"Doruklar sessizdir":
"Über ailen Gipfeln ist ruh
Peki
Dağa bırakılan çocuk ne oldu?"

diye sorar. [*]

Dağa bırakılan çocuk hıyar olmadı. Anlayan hıyar oldu. Hıyarândan biri oldu. Şair oldu.

---

[*] Melih Cevdet'in Teknenin Ölümü adlı şiir kitabında IV. Dönü.

Hıyarcılık mı oynuyoruz? Oynasak ne olur ki?

*

-Umut yok mu hoca? Çaresiz miyiz? -Çaresiziz.

Her hıyarsavara karşı bir şiir hıyarlaştırılması oluşturulabilir:

"Bütün doruklar sessiz
Peki
Dağa bırakılan çocuk neden çâresiz?"

Cevap: Çünkü, kimsesiz. Çünkü yalnız. Doruklardan tanrılar çekilmiştir. Yıldızlar, delik deşik etmiyor dağları.

Dağları eşkiyalar, dağları gerillalar sarmıştır.

Gerillalar dağa çıkınca kenttekiler hıyarlaşmıştır.

*

- Sen kim oluyorsun da herkese hıyar diyorsun? Neyine güveniyorsun ha?

- Hıyarlığıma!

- Herkes hıyarsa, insan hıyardır.

- Hıyara dönüşüyoruz demiyorum. Patlıcan da var, kabak da, domates de. Herkes hıyarlığı yaşıyor. Çeşniyi unutuyor. Hıyar kalıyor hep.

İnsan hıyarlaşan cândır. Genlerine hıyarlık tohumu katılmıştır.

*

Donkişot hıyar olamaz. O, düşleriyle dünyayı yudu arıttı. İpince hıyarlarda bile bulunmayan düş inceliği vardı onda: Cesaret inceliği.

Kahkaha sokağında oturamayışını bağışladık gitti.

*

Hıyarın torbasında haz ve sevgi bağımlılığı. Belki hıyar nazariyelerimden biri de bunu anlatıyor: Her insan hıyar doğar (mı?), sonradan değişir.

Kuşkularım var. İnsan hıyar doğmaz. Hıyarlığa eğilimli doğar.

-İnsanın nasıl doğduğunu nereden biliyorsun?

-Uyduruyorum. İyi bir hıyar kuramına ihtiyacım var. Kendimi sıkı incelemeliyim.

*

Hiçbirimiz gökten inmedik. Bu ayrıcalık budalalığı neden?

Yeryüzünde biricikliğini anlayamayanların vehmi: Kendi hak eden, hak etmeye çalışan hıyar olamaz.

*

Hıyarları incelemenin hüznü: Kapitalist düzenin sözde uyanık insanları. Her sabah içinizde bir hıyar dirilip, bizimle dolaşıyor, geceleri düşlerimize karışıyor. Çağ bostanlaşmıştır.

Hıyarda hayır vardır.

*

XI. Yüzyıl Şiirlerinden Hıyarlaştırmalar:

"Kodgıl manga hıyarlık bolsun manga ayaga
Idgıl meni tokışka yöwgil manga ulaga"

(Bırak hıyarlık benim takma adım, lakabım olsun; bana beni (savaşa götürecek) bir at ver, savaşa gönder!)

Bilge bögü yançıdı
Ajun anı yansıdı
Erdem eti tınçıdı
Emdi hıyar çerge şür

(Bilgili ve akıllı olanların hâli kötüleşti. Dünya onları ezip çiğnedi, hırpaladı. Erdemin eti çürüdü bozuldu. Şimdi hıyarlar birbiri ardınca diziliyor.)

Kaklar kamug kölerdi
Taglar başı ilerdi
Ajun tını yılırdı
Emdi hıyar çergeşür

(Kuru göl yatakları doldu. Dağ başları belirmeğe başladı. Dünyanın nefesi ısındı. Şimdi hıyarlar ardı sıra diziliyor.)

Tümen hıyar tizildi
Bükünden ol yazıldı
Üküş yatıp özeldi
Yir de kopa adrışur

(Onbinlerce hıyar dizildi. Tomurcuklarından çözüldü. Uzun süre yatmaktan sıkılmışlardı. Yerden biterek birbirlerinden ayrılıyorlardı.)

*

Neden hıyarlar sardı dört bir yanı? "Ajun tını yılırdı". Dünyanın nefesi ısındı. Dünya hıyar açtı. Ne zaman ısınır dünyanın soluğu? Hıyarlar yatmaktan usanınca. Sık sık sıkılırlar. XI. yüzyıldan bu yana çok şey değişmemiştir.

*

"Size böyle bir kitabı yakıştıramıyorum" dedi, bir nâzik hıyare (dişi hıyar). "Bir bilim adamı sudan kitaplar yazmamalı, zamanımıza yazık."

Sayın hıyarenin sözlerinden a) benim bilim adamı olduğum b) bu kitabın sudan olduğu sonucunu çıkarabilirim. Bu iki sonuçtan en az biri yanlıştır. Ben ilk sonucun yanlışlığını söyleyebilirim. Ben bir kültür adamı olmaya çalışan hıyarım. Kitabın sudan olup olmadığı üstüne birşey

söyleyemem. Yalnız, herkesi, herşeyi hıyarlaştırmaya çalışarak hıyarlık yaptığım söylenebilir. Hıyarçağı gelmiştir diye düşünüyorum. Herkes birbirine, dolayısıyla hıyara benziyor. Benzemese daha mı iyi olurdu? Bu kez ruh hekimlerine bir şey söylemeyeceğim. Biliyorum ki onların odaları da cacık içinde yüzmektedir.

*

Bana hıyar olmayan bir şey söylemedikçe sözlerine saygım kalmayacak. Hıyarı hıyar olmayandan ne ayırır onu söyle?

Okumuş, yazmış, yazacak hıyarlarla yaşıyorum. Bilmek isteyen, bilgilerini göstermek, akıllarını sergilemeye çalışan...

Konuşurlar. Hep bir başlarına... Çoğalamazlar, söyleşemezler! Hep kendileri, hep kendi sesleri... Kulakları hıyar çiçeğidir. İşitmezler. "İşitme beni" çiçeğidirler.

Ağızları ile kulakları birleşmiştir. Kendilerini duyarlar yalnız.

Kendilerini beslerler. Övgü ile doldururlar beyinlerini, övgülerle dolaşır beyinlerindeki kan.

Ayçiçeği güneşe, onlar övgülere dönerler.

*

Küfür edip övgü beklerler.

*

Birileri onlara ne müthiş âsi, ne müthiş uzlaşmaz insan olduklarını söylemelidir. Farklılıklarının herkesçe onanmasını isterler.

İnce, kibar, efendi, pırlanta gibi cici hıyarlar. İncelikleri onları kalınlaştırmıştır. İçten olamazlar. Konularından konuşurlar. Maneviyat üstüne, ahlak üstüne nutukları vardır.

Hıyarlık eril de dişil de olabilir. Yüzyılımızda kadınlar güçlendikçe hıyarlıklar artıyor.

Düdük

Barış Manço'nun "Sözüm Meclisten Dışarı" adlı kasetinde "Cacık" adlı bir parça var. Şöyle başlıyor: "Sözüm Meclisten dışarı dostlar, bugün kendimi hıyar gibi hissediyorum."

Burada insanın kendisini hıyar gibi hissetmesi, bizim burada tartıştığımız hıyarlık çizgisinin biraz kıyısında kalıyor. Manço:

> "Derdim öylesine büyük ki dostlar, kırka yarıp, yine kırka bölseler ve kırk bostana gübre serseler kırkbir tane ot biter de, kırkbin derde devâ olurum" diyor.

Acı çeken bir insanın abartmalarıyla karşı karşıyayız burada. Manço, "Hıyar dede"yi dile getirmektedir çileli hıyarla. Aslında Manço'nun hıyarı, aptal yerine konduğu için kendini hıyar gibi hissetmektedir.

Aptal yerine konulma duygusu, hıyarlık duygusu olmayabilir. Bunu şu sözlerden anlıyoruz:

"Ne oldu bana böyle? Durup dururken, oğlan aldı başını gitti, kız zaten lafımı dinlemezdi.

Düğmem kopuk, paçam sarkık, oramda buramda çengelli iğneler. Bir de çengelli iğne nazar bozar derler... Karabaş bile, Karabaş bile suratıma baka baka havlıyor..."

Kendini aşağılayan, zavallılığını algılayan insanın yaşadığı durumun hıyarlık durumu olmayabileceğini görüyoruz burada: Kendisiyle ince ince eğlenmektedir. Duygu, bakış, algılama ufkunu genişletmiştir: Karabaş'la bile duygusal bağlantıya geçebilmektedir.

Burada "Bilge hıyar" ya da "Hıyar dede" diyebileceğimiz bir "olumlu" hıyar tipi geliyor önümüze.

Aldatıldığı için kendini "hıyar" sananlara hıyar değil de düdük denmesini öneriyorum (N'aber düdük? sözünden esinlenerek!). Düdükler hıyar olabilirler, olmayabilirler de.

Düdüklenmek: Kandırılmak.

Düdüklerle hıyarları karıştırmamalı.

*

Hıyarlığı kesin çizgilerle belirlemekte zorluklar olsa bile baştan beri söylediğim "hıyar" özelliklerini hatırlatayım:

1. Kayıtsızlık (Vurdum duymazlık) 2. Yılgınlık 3. İncelme, güzelleşme zorluğu 4. Kabalık 5. Haddini bilmeme 6. Anlayışsızlık 7. Yeni deneyimlere duyarsızlık 8. Yargılarda üstün körülük 9. Sorumsuzluk 10. Açık olmayış 11. İçten pazarlık (Yalancılık) 12. Patavatsızlık.

Bu nitelikler arasında örtüşmeler olağandır. Yalnızca bir fikir verebilmek için sıralandılar.

*

Hıyarlar sınıflandırılabilir. Bence, kendi amaçlarım açısından buna gerek yoktur. Yine de bir örnek vereyim:

1. Düdük Hıyar (Manço'nun sözünü ettiği, aldatılmış.) 2. Bilmez (Cahil) Hıyar 3. Gülen Hıyar 4. Hıyar Hıyarı (Hıyarlığını düşünüp, ondan kurtulmaya çalıştıkça hıyarlaşan hıyar. Hıyarlık üstüne düşüne düşüne hıyarlaşan) 5. Muzip hıyar (Eşek şakası yapanlar!) 6. Hıyarâlim (Hıyar bilim adamı) 7. Bilge Hıyar 8. Yazar Hıyar 9. Bozar Hıyar 10. Baba Adam Hıyar...

Böylesi bir sınıflama çok anlamlı değil. Çünkü bu olumlu tiplemenin bir hıyarını bulabilirsiniz. Acur: Trajik Hıyar. Hıyarlığı bilip de ondan kurtulamayan hıyar. Her hıyarın bir acunu olabilir.

Cucumis Sativus Kimdir?

İnceleyen kolayca görebilir: Cucumis Sativus'un tarihi insanlığın oluşumuyla başlar. Bizlerin arasında yaşayan, bizlerden biridir. Belki çoğumuz Cucumis Sativus olabiliriz. Hatta "Cucumis Sativus ağası" olabiliriz.

Kimdir Cucumis Sativus? Kabakgiller familyasından "hıyar"ın teknik adıdır. Uzakdoğu kökenli olduğu söylenen, soğuktan korkan bu canlıya kibarlık olsun diye "salatalık" dendiği de olur. "Hıyar", kaba saba, haddini bilmez insanlara argoda verilen addır. "Hıyar ağası" has, öz be öz hıyarlara yakıştırılan bir sıfattır. "Hıyar kimdir?" diye sorulduğunda, çoğumuzun verdiği yanıt: "Ben değilim!" olacaktır. Oysa hıyarın en önemli özelliği de hıyar olduğunu bilmemesidir.

Peki, nasıl hıyar olunur? Önce, kabakgiller familyasına yazılmak gerekiyor. "Kabak"ın argodaki anlamlardan biri: "Bönlük." Argonun botanik

ilişkiyi yansıtan ilginç bir yapısı var. Kabakgillerden hıyar: Bönlerden kendini bilmez biri.

"Kendini bilme", "kendini bilmezlik" konularını "Cucumis Sativus ağalığı" çerçevesinde tartışalım.

Başkalarını tanıma, başkaları içinde yerimizi, rolümüzü tanımayla başlıyor, kendini bilme. Okumak yazmakla kazanılıverilenler özellik de değil ki bu! Nice okumuş, yazmış, okuma yazma öğreten, "Cucumis Sativus" var, dört yanımızda. Bilgi gönlümüzle birleşemiyorsa, içimizde derinleşemiyorsa, içimizde ham, çiğ bir Cucumis Sativus olarak kalır. Bilgi hıyarlaşır. Tuhaf değil mi? Nice sulu, sığ insanların yaşadığı dünyanın, bu dünyadaki sanatın, bilginin, bilimin neden giderek "cacıklaştığını" anlayabiliyor musunuz?

Toplumdaki beklentilere bakalım: Hıyarlık el üstünde tutuluyor. Hıyar insan, hıyar politika, hıyar müzik, hıyar mühendislik... En kötüsü hıyar sevgi. Sevgi sözleri değişiyor: "Doyamazsın tadıma, bandıra bandıra ye beni" diyor, şarkı. Bir hıyarın bir başka hıyara söylediği sözler olsa gerek. Eğitim incelmeyi, ince insan yetiştirmeyi unutmuş. Çelebi insanlar azaldıkça azalmış. Çünkü başarı, çünkü iş bitirme, ne pahasına olursa olsun sonuca ulaşma toplumun el üstünde tuttuğu değerler olmuş.

Bir bozukluk var hayatımızda. Bir hastalık. Etiyolojisini tam bilemiyoruz. Ama semptom belli: Toplumun her yanı kültürün her alanı Cucumis Sativus'larla dolu.

Mesleğiniz ne olursa olsan, kim olursak olalım, kültürlü insan, dünyalı insan, bu dünyaya yakışan insan, ince insan olalım. Kendisi üstüne düşünmüş, zayıf ve güçlü yanlarını bilen, doğrusu bilmeye çalışan, hayatının anlamını, sahip olduğu değerleri, inançları, ölümlü bir insan olarak kendine koyduğu hedefleri sorgulayabilen bir insan. Aklı, duygusu, gönlü olan. Bu insana yakışan bilgi, bu insanın coştuğu sanat. İnce bilgi, ince sanat, incelikli bakabilmek dünyaya, incelikli yaşayabilmek...

İlk iş şu soruyu sormada: "Ben bir Cucumis Sativus muyum?" Kimler, öyle biri? Bu duyarlılık, hıyar olup olmadığını sorgulayan duyarlılık, elbette bir gün hıyarlığı ortadan kaldıracaktır. Bu bir umut. Belki de şu gezegen, hep "hıyar" insanlarla yaşayacaktır. Yaşayanlar görecektir

Seçkin İyiler

İçimde feryâd eden bir ses, "Hıyarlarını yaz" diyor. "Hıyarlarını yaz. Ölür gidersin. Hıyarların bilinmeden kalır!". "Kalsın!" diyorum, sese. ("Hıyar cini" koydum adını!) "Kalmasın!" diyor. "Kalırsa sen de öyle kalırsın!" "Yazmakla kim hıyarlıktan kurtulmuş? Yazmayayım. Çolukları çocukları, eşleri, anaları, babaları, öğrencileri, seçmenleri vardır, ayıp olur.", diyorum. Yumuşatmaya çalışıyorum. "Yaz. Nasılsa onlar seni okumazlar. Okusalar da herbiri kendini bir başkası sandığı için (Hıyar'ın bir özelliği de budur. Hıyar kendini hep bir başkası sanır!) sana kızmaz.". "Yazayım, diyorum. Yalnızca birkaçını. Uykularımı kaçıranları." (Hıyarmani denilen bir hastalığa mı yakalandım? Herkesi hıyar, kendimi hıyar, âlemi hıyar sanırım. Hayırdır, inşallah!)

Biri... Bizim meslekten. Belki bir halkla ilişkiler uzmanı, otel müdürü, büyükçe bir şirkette

genel müdür yardımcısı olsaydı daha mutlu olurdu. Daha ince, daha sevecen biri. Akademisyenliğe kalktı. İki yüzlülüğü, zayıflığı, sinirli, tahammülsüz yapısı, her zaman ateş üstünde ruh haliyle acı çeken, acı çekişini saklamaya kalktıkça çirkinleşen bir hıyar olup çıktı. (Hıyar, ortam ve meslek değiştirse, kimbilir, belki güzelleşebilir!) Yaptığı işi anlamadan yaptı, yüzüne gözüne bulaştırdı. Bu "kripto-hıyarı" kolay teşhis edemediler, hıyarlar hıyarları tanımıyor mudur nedir? (Kendimle çeliştim mi?) Yazdıkları basma kalıp, külçe gibi, kaba ve zevksizdi. Kişiliği sivri, iğneleyici, hamdı. Ham halat. Çıkarı gereği ince göründüğünde, sürekli olarak, başkalarına ne ince olduğunu söylemeye çalışırdı. Şimdi genç kızların peşinde. Ciltlerle kitabı var. Büyük âlim. Hıyarâlim.

Bir başkası: Zekî, uyanık. Sözcük halıcısı. Sözcüklerin üstüne oturur. Onları süpürür, döver. Boyar, temizler, dokur. Hıyarlığı, sözcüğün ardındakini anlayamamasından. Sözcüğün ardında oyun var sanır. Şaklatır tesbih gibi onları. Düşünceyi anlayamaz. Söze getirilmiş, sözcük olmuş sesleri anlar. Düşünceyi kavramadan o sesleri çıkarabileceğini sanır. Çıkaramaz. Kudurur. Hıyâr olur. Duyar olmaya çalışır, duymaz olur.

"O bu sesi çıkarır da, ben nasıl çıkaramam?" diye düşünür. "Ben de çıkarırım." Çıkaramaz.

Hıyar olur. Sakar olur. Kırar, kırılır. Kalınlaşır. Kabalaşır. Alçalır. Yalan söyler. Söver. (Bu hıyarın, bir gece beni bıçakladığını gördüm düşümde. Karabasan. Bembeyaz kara basıyordum, kanım kara, karın üstüne akıyordu. Türk bayrağı aklıma gelmedi. "Türkiye'de kimse bana Türkiye'de hıyar vardır!" dedirtemez. Demem. Diyorsam, o benim hıyarlığımdandır.

*

Hıyarlar ve ben öleceğiz bir gün. Peki, bu yazdıklarımı kim hatırlayacak? Kim, kim, kim?

*

Sevgilim bir hıyardı. Beni dilim dilim kıyardı. (Ucuz söz oyunlarıyla sayfa dolduruyor. Bu adamı sevmedim.)

*

Yumuşacık bir adam. Dudağının ucunda gülümseme gülü. İnce düşündüğünü sanır, ince şeyleri anlayamaz. Saatlerce konuşur, incelik görünümü altında yavanlık. Yavanlık. Ey katlanılmaz yavanlık. Ey sivri kafa. Tertemiz kafa. Gel öpeyim. Hıyarım.

*

Dünya'da ve Türkiye'de vahşetin ortasında yazıldı: Dünya bostan. Kan revân. Dizginlenemez

hıyarlıkların fışkırdığı. Tutunduğumuz dalların, dayandığımız duvarların, kafamızdaki amaçların, düşüncelerin, yüreğimizdeki duyguların soysuzlaşması. Hıyarlık: Anlam daralması sığlığı. Yaşama sevincinin düşünce ve duygularınızla bütünleşememesi, veremidir, kokuşumudur. Anlamın tükenmesi değildir (Nihilizmde olduğu gibi). Anlam kanseridir, bozunmasıdır. Hıyar, bundan dolayı bozunmuş bir canlıdır. Hıyarlığın yalnızca ahlaksal, toplumsal..., bir değerlendirme olduğu sanılmasın, biyolojik tabanı da vardır. Doğada hıyarlık olur mu? Olmaz mı? Hıyarlık, değerlerimizin taşıdığı enerjiyi yitirmemizle ilgili. Bunun doğal yapımıza, bedenimize yansımaları olur: Hıyarlık, bedene işler.

*

Bakın ben hıyarlık öyküsünü çok farklı anlatabilirdim. İçinde hiç "hıyar" sözü geçmezdi. Nice üslup budalası yazarın, kılı kırk yaran incelik düşkünlerimizin, oyun, bozanlarımızın hoşuna giderdi. Ve bunu Batının düşünce tarihçileri, yaşama tarihçilerinden bir yığın malumatla, Doğu'nun bilgelik malzemeleriyle süsleyebilirdim. "Gökçeyazın'a yakın, düşünbilme" tam otururdu. Yepyeni bir ses getirir, anlayanı çıldırtırdım.

Yapmadım. Heryerde hıyar olabilirim ama burada değilim!

*

Neden kimi insanlara hıyar gibi görünürüz? Neden bizden "gıcık" kaparlar?

Yanıtlar: 1. Hıyar olduğumuz için 2. Onlar hıyar olduklarından 3. İkisi de doğru olduğundan 4. Ne onlar ne de biz hıyar olmadığımız halde, bir ara öyle bir görüntü vermemizden.

Dikkat! Dünyada her insan en az bir kez birisine (birilerine) hıyar gibi görünmüştür (Nereden mi biliyorum? Bu bir giz!).

*

Yolda yürürken biri sizi çevirip dövse ya da size küfretse? (Öldürebilir de!) Sizi tanımıyor, siz de onu. Dahası, sizi yanlış tanıyor. Sizden "gıcık kapıyor!"

Gıcıklık: Tepkidir. Tepkiyle yaşamak tepki solumak! Kapılır gıcık: Yandınız artık, kapan için sizin herşeyiniz iğrençtir, çirkindir.

Hıyar olmasanız da, hıyar gibi görünmek her zaman olasıdır. Size hıyar gözüyle bakana hıyar olmadığınızı nasıl anlatırsınız? Zor, çok zor bir soru: İnce insan olabilmek buralardan geçiyor. Belki de hiç bir zaman anlatamazsınız. Şöyle diyebilirsiniz belki de: "Hıyâr, 'hayyir'in çoğuludur.

"Hayyir" iyiliği çok olan kimseler demek: Seçkin iyiler..."

*

Herkes hıyarlığı başkasında arıyor. Kızdığı politikacılarda, yöneticilerde. Ezebildiğimiz insanlara "sevgi" duyuyoruz, şefkat. Ezemediklerimiz "hıyar" oluyor. Aşk hıyarlığa dönüşünce, hıyarlık aşk oluyor. ÇAĞIMIZIN ADINI KOYDUM ÇOKTAN: HIYARLIK ÇAĞI. L'âge du concombre. Chaque chose a son temps. "Herşeyin bir zamanı vardır." yazıp Eyfel Kulesi'ne asmalı.

*

Yapılacak bir şey yoktur. Hıyarlık sineye çekilecek, bostanda yaşanacaktır.

İnce insanlar, güller, karanfiller, lâleler... İsyan ne zamandır?

İnsanın Hıyarlaşması Fenomeni Üstüne

Şimdilerde, alışılmış anlamlarıyla yabancılaşmayı (alienation), kuralsızlığı, kurallardan sapmışlığı (anomaly), nihilizmi, anarşiyi değil de "hıyarlaşmayı" (cucumisation) yaşadığımızı düşünüyorum. Cucumisation (kukurnizasyon), kültürel ve toplumsal bir olgu olarak, üzerinde düşünülmesi gereken, çağımızdaki insanlık durumunun önemli bir sorunu olarak görünüyor bana.

İnsanlar hıyarlaşıyor; hayatımız, değerlerimiz, hayata yüklediğimiz anlamlar... Evet anlamlar hıyarlaşıyor, yavanlaşıyor, yozlaşıyor.

Örneğin "güzellik"i alalım. Güzellikten anladığımız şeyler belirsizleşiyor. Çıkara, zevke, hazza dayanmayan "yüksek" güzelliklere inanç yitiyor. "Güzellik" medyanın, propagandanın, retoriğin, kandırmanın, ikna etmenin etkisinde lime lime oluyor, dağılıyor, parçalanıyor. Artık, birşeylere

"güzel" derken nedenini, gerekçesini bilemiyoruz. "Anlam uyuşukluğu (bulanıklığı)", yaşıyoruz. Evet, hayatımızda anlamlar vardır. (Nihilizmin aksine!) Güzel dediğimiz davranışlar, ürünler, düşünceler heyecanlandırmaz olmuştur bizi. "Güzel"in şiddeti, etki gücü azalmıştır. Güzele kayıtsızlık başlamıştır. "Anlam aldırmazlığı" ortaya çıkmıştır. Anlamlar soğumuş, değerler buz kesmiş, yaşanamaz olmuş, "hıyarlaşmıştır". Yalnızca etki yitimi değildir söz konusu olan: Hayatımızdaki anlamlarla, değerlerle olan ilişkimiz çarpıklaşmıştır. "Saçma sapan", "değersiz" dediklerimiz, "yavan" bulduklarımız coşkuyla yaşanıyor, "yaşanması gerekli" dediğimiz "yavan" bulunuyor. Hangi değerlere tutunacağız, neden? Bilemiyoruz. Taklit ediyoruz. Sürüdeki koyunlar gibi, sürünün peşinden gittiği değerleri kabul ediveriyoruz. Asıl hıyarlaşma bir "paradoksu" gerçekleştirmekle görünür oluyor: Güzelliği çirkince, çirkinliği güzelce yaşıyoruz. Zıtlar birbirine dönüşüyor. İyi kötü, kötü iyi oluyor.

Özetlersek: a) Hayata yüklediğimiz, hayattaki nesnelere, olup bitenlere, düşünce ve duygulara, eylemlere yüklediğimiz anlamlar arasındaki ayırımlar bulanıklaşıyor. b) Anlamlar sağlıksız yaşanıyor (İyiliği kötülük olarak, kötülüğü iyilik gibi). Anlamlara saygı kalmamış, anlam duyarsızlığı

oluşmuştur. Kayıtsızlık başlamıştır. Anlamlar etkilerini yitirmişler, hastalıklı etkilenme ortaya çıkmıştır. Anlam sömürüsü hızla yayılmaktadır. Güzellik sömürülüyor, kutsal değerler, dünya görüşlerinin, dinlerin abarttığı değerler sömürülüyor. Bilim sömürülüyor. Felsefe de, sanat da...

İnsan değerlerini yaşamakta sorunlarla karşı karşıyadır. Sürü içgüdüsü, değer duyarsızlığı, zevksizlik egemen oluyor hayatımıza. Sık sık kullandığım bir deyimle: "Mânâ ve lezzet" yitmektedir yaşayışımızda.

Tek tek insanlar olarak hıyarlaşıyoruz. Sen hıyar, ben hıyar nasıl yaşayacağız bu hayatı birlikte? Değerler hıyar, kurumlar hıyar: Yavan, kaba, duyarsız, üstünkörü, eleştirisiz, mizahsız, yoz. İçki âlemleri hıyarlaşmış, dostluklar, mânevi değerler çıkara dayanıyor. Cennete girmek için, Allah'tan ve günahtan korktuğumuzdan, bir sigorta şirketi gibi bağlanıyoruz mânevî değerlere. Mânevî değerleri en maddî, en çıkarcı biçimde, sorumsuz, duyarsız biçimde yaşıyoruz. Şiiri duymadan, ona katılmadan, incelmeden, ham halat yaşıyoruz. Şiir güzelleştirmiyor. Şiir insanları sömürmenin, uyutmanın, "entel edepsizliğinin" aracı oluyor. Hıyar şairlerden, hıyar şiirler... "Benim şiirimi anlamayan, sevmeyen hıyardır" diyor. Bilimden anlamayan hıyar, matematikten zevk almayan

hıyar... Öğretmen, "Sorduğum problemi çözemeyen hıyardır." diyor. Dans bilmeyenler, divân şiirinden anlamayanlar, Osmanlı'yı takdir edemeyenler, Shakespeare'den tad almayanlar, caz müziğini sevmeyenler hıyarlaşıyor... Değer anarşisi, kargaşası, hıyar terörüne yol açıyor.

Çözüm nedir acaba? Şimdi çözümü bilmeyenlere hıyar diyeyim mi, demeyeyim mi?

Hıyarcı Amca

- Amcası, çocuğumuzu getirdik, bir bakıver, hıyar mı acaba?

- Sıraya girin, kuyrukta o kadar insan bekliyor. Kolay mı sanıyorsunuz "hıyar amca"lığı. Çok sürmez, bakar söyleriz.

- Kızma amcası, hani oğlanın yeteneklerini öğrenmek istemiştik.

- İyi de, sonra gidip, maliyeye şikayet ediyorsunuz, polise. "Hıyarlığımıza bakıp, para alıyor; ruhsatı yok, vergi vermiyor." diyorsunuz.

- Siz hiç böyle yapar mısınız? Biz hiç öyle yapar mıyız?

- Yaparsınız. Ben bu işi keyfimden mi yapıyorum sanıyorsunuz? Vatana, millete hizmet için. İstiyorum ki; vatan evlatlarının hıyarlık derecesine bakayım; kanında, idrarında, düşüncesinde, duygusunda ne kadar hıyarlık var, onu saptayayım.

sınıflandırayım sonra. Hıyarlık grubu nedir? Kimlerdendir? Soykütüğünü çıkarayım.

- Sağol, kardeş. Sen de olmasan çocuklarımız cahil kalacak. Hıyarlıklarını öğrenemeyecek. Dünyanın bin türlü hâli var. Hıyarlığını bilsin ki adam olsun. İleride karşısına çıkacak fırsatları değerlendirsin.

- Valla bu işi bırakacağım artık! Canıma yetti. Hıyarlık ölçümünü merkezî sisteme devredeceğim. Bilgisayar programlarını yazdırıp testler geliştireceğim. Sonra hıyarlık bir tek ölçme ile anlaşılmıyor. En az iki yılda bir insan hıyarlığına baktırmalı. Allah göstermesin, bir kriz falan gelir, hıyarlık komasına girip, ölebilir insan.

- İşte biz de ondan korkuyoruz. Kendimizi ölçtürecek paramız yok. Bâri çocuğumuz ölçülsün diyoruz. Biz zaten gitmişiz. Bâri çocuklarımız yaşasın.

- Bakın "hıyarcı amca" olarak ben, yeni yeni ilaçların, tedavi yöntemlerinin peşindeyim. Sakın kimseye söylemeyin, büyücü diye içeri atarlar beni. Çocuğunuz "hıyarlık yaşı" ya da "hıyarlık ölçüsü" küçük çıkarsa, ilaçlarımı vereyim, yöntemlerimi uygulayayım, birşeyi kalmaz. Hıyarlık yaşı yükselir.

-Allah sizden razı olsun. Başımızdan eksik etmesin. Biliyorsunuz şimdi işe girerken "hıyarlık belgesi" soruyorlar. Artık sınavlar, mülakatlar kalktı. Gerçi bunu "resmî" yoldan yapmıyorlar ama el altından isteniyor bu belgeler. Türkiye'de de kaç "hıyarcı amca" var ki? Siz en iyilerdensiniz. Sizin verdiğiniz belgelere çok güveniyorlar.

- Teşekkür ederim. Övünmek gibi olmasın ama öyleyimdir. Hıyarlığını ölçüp belgelediğim nice müşterim bana mektup yazıp fax çekerek teşekkürlerini sunuyorlar, "hıyarlık macunumu" kullananlar, göklere çıkarıyor beni.

- Çok pahalı satıyormuşsunuz ama.

- Malzemesi çok pahalı. En büyük hıyarların kanlarından üretiyorum. Ülkemizde malzeme bol ama kendilerini çok pahalıya satıyorlar.

-Bence ülkemizin en büyük eksikliği hıyarlık sanayisinin eksikliğidir. Almanya, Japonya, Amerika bu konularda büyük ilerlemeler yapmış diyorlar.

- Dünyada hızlı bir gelişme var. Hıyar olamayanların hayatta kalamayacağı günler geliyor.

- Biz de ailecek buna karar verdik. Politikayla uğraşan bir büyüğümüze "hıyar partisi" kurması için teklif götüreceğiz.

- İnsanlar geçmişlerini unutacaklar. Dünyanın hıyarca bir yaşama biçimine kavuşan insanlarla yepyeni bir dönemi yaşayacağını umuyorum.

- Herkes hıyar olunca, size iş kalmayabilir ama!

- Kalır, kalır... Ben hıyarlığın dereceleri ve şiddetiyle ilgili çalışmalar yaparım artık. Maksat, insanlığa hizmettir.

- Gelecek günlerin çok güzel olacağına inanıyorum. Düşünün dünyada hıyar olmayan kalmamış. Artık, kimse birbirine "hıyar" demiyecek, hıyarlık "doğal" olacak. İnsanın tanımı "düşünen hıyar" olarak değişecek.

- Çok konuştuk. Ben işime dönüyorum. Çocuğun bu mu? Uyanık bu mu? Uyanık bir çocuğa benziyor, maşallah topuz gibi. Yanağından kan damlıyor. Senin adın ne bakayım çocuğum?

- Uyar, amca.

- Uysun evladım, uysun. "Uyar"lar büyüsün hıyarlar olsun. Sana vereceğim ilaçlarla dünyanın en müthiş hıyarı olacaksın. Önce uyar, sonra hıyar. O zaman bizim diyar, milyarları milyarları sayar.

- Şımartma çocuğumu amcası, yoksa hayatı kayar.

Bir Acurun Tahlili

Acurlara da yer var. Acur, hıyarın melezi. Trajik hıyar. Hıyarlığını zaman zaman farkeden ve kurtulmaya çalışan ince hıyar. Hıyarlığını aşmaya çalışan, beceremeyen... Yazgısını yenmeye uğraşan... Acurlar nadir hıyarlardır. Farklıdırlar. Bir örnek vereceğim:

İçinde güçlü bir yaşama enerjisi taşıyan zekibiri. Enerjisi onu sürekli rahatsız ediyor. Hep birşeylerin peşinde. Çözmeye, anlamaya, okumaya, öğrenmeye, yaratmaya çalışıyor. İçindeki yanardağın patlamalarını anlamlı yaratmalara dönüştürmek istiyor.

Ne yapabilir? Donjuanlık, geçici bir süre için sakinleştirebilir onu. Sporcu olabilir. Politikacı da... Etkin olmak istiyor. Kendini dinlediğinde içindeki ateşin hıyarlık ateşi olduğunu görüyor. Tiksiniyor kendisinden. Kendini unutmak istiyor.

Nasıl unutabilir kendini? Saldırarak, sataşarak. Oysa bu yolun kabalık olduğunu, hıyarlığını giderek arttıracağını düşünüyor. Yaptığı hıyarlıkları bir biçimde örtmesi gerekir.

Nasıl örtebilir? Farklı olarak. Önceki yüzyıllarda yaşasaydı, dâhi olabilirdi. Dâhi olamıyor, insan, kolay kolay yüzyılımızda. Büyük bir ressam olsa, gerçekleştirdiği kabalıklara "dâhinin çılgınlıkları" denebilir. Müzisyen olsa, esin perisiyle uğraşırken, kırıp geçirdiği insanlarca bağışlanabilir.

Sanatçı olmak istiyor veya bilim adamı. Acur yoluna girmiştir. Nasıl sanatçı olunur ya da bir bilim adamı? İkincisi daha kolay görünüyor. Bir okula gider, başarılı olursun. Denileni iyi yaparsın. Akademik hayatın, kurnaz bir zeki tarafından sömürülmesi kolay. Öykünürsün, taklit edersin. Başkaları gibi yaparsın. Beğenilen, ünlü olanlara bakar, kendi kendine dersin ki: "Benim onlardan neyim eksik?" Yarışır ve yarışta bir derece alırsın. Sürekli idman yetebilir. Bu arada içindeki öfke, hırs, sürekli çatışmalara sokar seni. Sıyrılırsın. Karakollara, mahkemelere düşersin. Olsun, ünvanı olan birini, düşünce suçlusu değilse, hakim kolay kolay cezalandırmıyor.

Sanatçılık da bilim adamlığı gibi yapılacaktır: Öykünme ile. Kendine özgü bakış, duyuş

aranmayacaktır. Kaygı; kime itibar ediliyorsa, ne gibi sanat ürünleri, düşünce ürünleri, ifade tarzları moda ise, onlara uymaktır.

Ustaları iyi taklit ederek, ustalardan daha usta olmak. Acur, kendisi olmaktan korkar. Beğendiği başkasıyla özdeşleştirir kendini. Beğendiğini de sürekli yerer. Onu geçtiğini, ondan daha büyük sanatçı olduğunu söyler. Çevresindekiler, sürekli yarışılacak, geçilmeye çalışılacak insanlarla doludur. Bir an önce ünlü olup, ödüller almalıdır. Kendini hıyar bulduğu için, hıyar olmadığını başkalarından duymak ister. Ödül beklentisi bu yüzdendir. Durmadan yarışmalara girer. Kazanır, yitirir. Dedikodu yapar, çekiştirir. Söver, hakaret eder. Bağırır, çağırır. Kendini sürekli saklayıp, üstünü örttüğü için, hep bir başkası olduğunu sanır. "Hıyar olmayayım da, kim olursam olayım!" diye düşünür.

Böyle sanatçı ve düşünürlerin, kendilerine özgü görüşleri olamıyor. Ne denli çırpınsalar, ortalamanın üstüne çıkamıyorlar. Çıkamadıklarını gördükçe, hıyarlıkları artıyor. Sezgi ve düşüncelerinin temellerine inemiyorlar. Onları içselleştiremiyorlar. Üzerlerine sürekli etiket yapıştırılan şişeler gibi yaşıyorlar. Etiketleri önemsendiği için, içlerinin doldurulması unutuluyor. İçsizlik onları çıldırtıyor. Özendikleri insanların

çalışmalarını gördükçe köpürüyorlar. "O aptal adam bu yapıtları nasıl yazabiliyor?" Söyleniyorlar. "Acaba hangi yöntemleri deniyorlar? Hangi kitapları okuyarak bu duruma geldiler. Ben de okuyayım. Daha fazlasını öğreneyim ki geçeyim onları!" diye düşünüyorlar. Anlamadıklarını anlamış gibi. Ters, çarpıcı şeyler söylemeye, başarmaya kalkışıyorlar. Kendilerini dehâymış gibi ortaya atmayı seviyorlar.

Sıradan konulara girdiklerinde sıradanlaşıyorlar. Bilmiyorlar ki yaratıcılık sıradanlığın büyüsünden gelir. Sıradanlığı kendi, farklı dünyasıyla görmekten. Yaratıcı olmayan kahırları, onları sadece çirkinleştiriyor.

Bir Acuriye Hanım

Hıyar bey, Hıyariye hanım. Acur bey, Acuriye hanım. Türlüsü var: güzelleri, çirkinleri. Hıyarların çirkin olduğunu söylemedim. Acurlardan ne güzeller çıkmıştır. Anlatacağım Acuriye Hanım güzeldir. Yalnızca fiziksel görünüşü değil; içi de Türkiye bostanının eğitim rüzgarlarıyla, medya dalgalarıyla, kültür yağmurlarıyla beslenmiş, can almış, güzelleşmiştir. Acuriye Hanım etkileyicidir. Hıyar ve acurları serseme çevirip, peşinden koşturan beden kokusuna sahiptir.

Evini görmedim. İstesem görebilirim; son birkaç yılda çıkmış dekorasyon dergilerini verin, göstereyim gördüğümü. Dergiler yabancı dilde yayınlanmış olmalı. Bizden de tek tük antika katın.

Yalnız yaşar. Özel bir şirkette, yüksek dereceden yönetici. Parası yalnız oradan gelmiyor; önemli bir miras kalmış ailesinden. Dört beş kez evlenmiş, ayrılmış. Erkekleri tanıyor, en azından cinsel

açıdan. Yalnız deneyimlerden gelmiyor bilgisi, çok okumuş, düşünmüş, tartışmış.

Bu şen dul, güzel, bakımlı, akıllı hanımın acurlarla ne ilgisi olabilir? Sıradan insanlar, acur olamaz. Acurlar, özel yanları olan insanlardır. Trajik varlıklardır. Hıyar sülalesinden geldiklerini bilirler.

Acuriye Hanım, bir yazardır! Bir filozof, bir kültür insanı, bir sanatçı! Ödülleri vardır! Evinde otursa, evlenmeye devam etseydi; başarılı yöneticiliğini siyasete atılarak değerlendirseydi, halkla ilişkiler şirketi kursaydı, yardım derneklerinde çalışsaydı, güzellik salonları açsaydı...

Yazar olmak, kültür alanında ürünler vermek daha kolaydı belki. Bir gün kendini yazı yazarken buldu. "Kadın duyarlılığı", "kadın bakışı". İşte piyasanız. Kolej İngilizcesiyle okuduğu dergiler, kocalarından kalan kitaplar; yıllardır müdavimi olduğu entel-barlar onu bilgilendirdi. Cinsel açlığı olan yayın ortamında, deneyimli yöneticiliği sayesinde ilgi odağı oldu.

Cinsellik en önemli malzemesiydi. İnsanlar birbirlerine cinsel nesneler olarak baktıklarında, hıyarlıklarını göremiyorlar. Acuriye hanım erkekleri, aile kurumunu, cinselliği, kimi siyasal görüşleri eleştirdi, pervasızca.

Nedense bu eleştiri okları hiçbir zaman kendisine yönelmedi. Özeleştiriden kaynaklanmayan eleştiri tehlikeli: Bostanın içine fırlatıyor insanı.

Oysa, eleştirdiği alan, sımsıcak, dehlizlerle dolu karmaşık insan ilişkilerinin fırtınasının estiği alandı. Yeterince düşünmediğimiz, anlamak istediğimiz iç dünyalarımızın çağlayanlarına yönelmişti.

Acuriye hanım, kendinden çıkmadı. Kendini anlatabilecek iç dinginliğine, ruh yüksekliğine sahip değildi. Hıyarları anlattı. Ama dikkati kendi üzerine çekmek için. Çirkinleri anlattı. Okudunuz ve sonra kitap kapağında onun güzel görünümlü yüzünü gördünüz. Yanlışları anlattı. Kendi yanlışlarını da es geçerek. Okur hep Acuriye hanımı okuduğunu sandı. Acuriye hanım da kendini anlattığını.

Okuyanlar "Ne cesur kadın" desinler diye yazdı. "Ne akıllı, ne bilgili!" Acuriyeliğini neden yazamadın sen, güzel acuriye? Geceleri aynaya bakıp tırnaklarını yediğini, utandığın mastürbasyonlarını, baş ağrılarını, acılarını... Hele hele korkularını.. Lise basketbol takımında oynayan yeğenine abayı yaktığını. Ve bütün bunları, o altın çerçeveli gözlüğünün üzerinden insanlara bakarak anlattıklarınla sakladın. İçini keşfedemedin. İçinin Chiristoforo Colombo'suydun. Ulaştığın coğrafyanın farklılığını, kendi farklılığını, sıradanlığını göremedin.

Kendine bu denli aşık olacak gücü nereden buldun? Sanırım bu güç, kimselere aşık olamamaktan geldi. Herkese tersini söyledin. İçinin soğumuş yanardağlarını hep "etkin" halde gösterdin. Kendine ördüğün beton sığınakta, dikenli tellerle çevrili bahçende dolandın durdun. Gücün sana hayran olanların ilgisinden geldi. Bağımsız, kendi gözü, kendi kulağı olan kadınlara alışık olmayan erkekler dünyasında, işlek zekân ve eleştiri yeteneğinle söyleyebileceğin çok şey olabilirdi. Söyledin de! Söylediklerin bu dünyanın sömürüsünden kaynaklanıyordu. Bu iğrenç dünyayı kullandın. Bu yüzden onu değiştirebilme, sarsma şansını yitirdin.

Çünkü bu dünya mazohist bir toprakta can buluyordu. Saldırılarınla besledin bu toprağı. Gübreledin. Hıyarların yetişmesine katkın katkın oldu.

Acuriye hanım bostanın gizli bahçevanıydı. Çoğumuzun olduğu gibi. Bostan, eleştirilerin tohumlarıyla can bulan bir yapıya sahipti. Eleştiri alışkanlık yaparsa, hıyar üretimine katkıda bulunur. Bundan kurtulmanın yollarından biri de, eleştirenin kendi iç dünyasındaki bostanları sezmesiydi. Elbette öz eleştiri yetmez. Konuklarına ikram ettiği turşuların kavanozundaki nice hıyarı kendi elleriyle büyüttüğünü Acuriye hanıma birileri söylemeli. Ben utanırım. Başkaları söylesin.

Psikiyatri ve Hıyarlık

Hıyarlık hastalık mıdır? Tedavi edilebilir mi? Hastalıksa nasıl tedâvi edilebilir, kimler tarafından?

Şimdi, hıyarlarla psikiyatristleri karşı karşıya getirmekle, psikiyatrist arkadaşları kızdırmak istemiyorum. Yüzlerinden ya da kitaplarından tanışıp sevdiğim güzel insanlar var aralarında. İnce, çalışkan, düşünsel ve bilgisel kaygıları olan...

Ama nasıl günümüzde felsefeciler artık "işe yaramaz" "vıdı vıdıcı," "kıl kapan" (Kıl kaptığı için de ikide bir "A-kıl, A-kıl" diyorlar. Aaaa! Kıl çıktı çorbamdan gibi!) akademik memurlara dönüşüyorlarsa, psikiyatristler de genel olarak tıp mühendisliğinin demir kafesini kolay kolay kıramıyorlar (Çatlak oldukları için kafalarından ışık geçiren kimi "eccentric"ler bir yana!). Elbette psikiyatri mesleğini bilmiyorum. Sanırım onların kültür içinde yerlerini saptayabilmek, onları kültür

insanı olarak değerlendirebilmek için, teknik anlamda psikiyatriyi bilmem gerekmiyor (Onlar da beni felsefeci olarak değerlendirebilirler!).

Psiko-terapistin kültürdeki yerini tartıştığım iki konuşmamda psikiyatrist arkadaşlardan aldığım tepkiler üzerine düşünmeye çalıştım. Psikoterapist bir tıp insanı, bilim insanı, hekim olmanın yanında, hakîm (bilge, hikmet sahibi) de olmalı demiştim. Ünlü bir psikiyatrimiz sözlerime çok kızmış ve "Senin gibi konuşanları biz tımarhaneye atıyoruz." demişti. Ellerine, bilgilerine sağlık! Bostana hıyar tohumları ekmeye devam etsinler.

Son bir toplantıda dile getirdiğim konuşmada da, değerli bir psikiyatrist, psikiyatrist ile psikoterapisti karıştırdığımı (çünkü, psiko-terapist yerine psikiyatrist'i kullanmıştım o toplantıda, "psikiyatrist bilge"den söz etmiştim!) söyleyerek, orospuluk, lağımcılık, badanacılık... gibi meslekler hakkında görüşler geliştirmeden, psikiyatri mesleğini, psikoterapisti değerlendirmenin uygun olamayacağını ileri sürmüştü. Bilgi eksikliğimi eleştirmişti.

Benim şu anda psiko-terapistlerle ilgim, hıyarlar üzerine geliştirmeye çalıştığım çerçevenin eksik ve yanlışlarını onarma kaygılarından kaynaklanıyor. Hıyarlığın eğer "etkin organik"

nedenleri yoksa, tıbbî bir hastalık olamayacağını düşünüyorum. ("Organik temelli olmayan hastalık olur mu?" diyebilirsiniz. Hormonların çalışmasından, sinir sisteminin karmaşık işleyişinden bağımsız olanaklı mıdır? Tedavisi bu işleyişinden bağımsız davranış olanaklı mıdır? Tedavisi bu işleyişine müdahaleyi gerektirmeyecek hastalıklara tıbbî olmayan hastalıklar diyeyim. -Kaçıyorum. Şu an için zararı yok!-).

Hıyarlık psişik değil, noetik bir hastalıktır. Dünyaya verdiğimiz anlamlarla, değerlerle ilgiliidir. Hıyarlar, hasta olmadıklarını, uyanıklığın, iş bitiriciliğin, bıçkınlığın adını hıyar koyduğum için asıl hıyarın ben olduğumu savunabilirler. Şu ya da bu biçimde, ben ya da başkaları, ortada hıyar, hıyarlar var!

Anlam hastalıklarına psikiyatrinin yeterince hazır olmadığını (Kimi seçkin psiko-terapistlerin dışında!) düşünüyorum. Çünkü onların ellerini kollarını, aldıkları bugünkü tıp eğitimi (psikoloji eğitimini de katabiliriz!) bağlıyor. Bundan dolayı, psiko-terapinin kimi Avrupa ülkelerinde olduğu gibi tıp kökenli insanların tekeline bırakılmamasından yanayım. Tıpçı arkadaşlarla, psikologlarla birlikte "neolog"lar da gerekli. (Ne o? Ne oluyor?) Burada, benim meslek hastalığımdan dolayı, neologları felsefecilerden seçeceğimi

düşünebilirsiniz. Yanlış! Din adamları, hakimler, öğretmenler, ev kadınları, orospular ve lağımcılardan da neolog çıkabilir. Hayatın anlamı üstüne düşünmüş, saplantıları olmayan, kendi duygusal ve düşünsel sorunlarının ayırdında herkes neolog olabilir. Bu arada becerebilirlerse felsefeciler de... Elbette yıllar süren disiplinli bir kuram-uygulama eğitimi ile... Psikiyatrist ve psikolog arkadaşların büyük katkılarıyla...

Anlam dünyası çarpılmış, "yüksek" değerlerini yitirmiş, sevme gücü, umudu zayıflamış, yılgın, kızgın hıyarları, incelikler alanına çekecek, dönüştürülebilecek, manâ ehli (neo-terapist!) düşüncesi, hıyarlıktan kurtulmaya çalışırken, bir başka hıyarlık bataklığına saplanmak olarak görülebilir. İdeolojiler kendi görüşlerini hıyarlıktan kurtulma propagandasıyla başımıza geçirebilirler. Burada, sınırlı kalmak zorunda da olsa, bireysel özerklik (otonomi), eleştiri gücü, düşünceleri açık uçlu bırakmak yerine kapayarak oluşturulan "total"lerle, yapay bütünlüklerle, totaliter dünyaya yol açan canavarlara duyarlı, cesur insanlar umudumuzdur.

Psikiyatristler "incelik psiko-terapisi" kurabilirler birgün. Bunun dört duvar arasında üzerine yatılmış koltuklardan değil de, ince insanlarla yaşaya yaşaya öğrenilecek birşey olduğunu

öğretebilirler. Elbette insanı kendi meslekleri açısından, bizim bilemediğimiz boyutlarıyla tanıyorlardır. İnce insanın oluşmasında kimbilir ne ince şeyler söyleyeceklerdir. Benimki umut. Kırsınlar öyleyse. Kırmasınlar...

İncelmenin Hıyarlığı

- Hoca, sen incele incele birgün kopacaksın. Hıyarlıktan ve incelikten öyle çok söz ediyorsun ki, artık bu iş hıyar tadı vermeye başladı.

- Doğrudur. Hıyarlıktan ince bir biçimde söz edemiyorum. Belki de gerekmiyor.

- Hıyarlıktan söz etmek gerekli değil hoca. Boşuna. Hıyarlar seni yazını zaten okumaz. Okusa da değişmez. Hıyar okuyarak dönüşebilseydi, diplomalı, uzman, profesör hıyarlar olmazdı. Galiba senin okura söyleyeceğin laflar tükendi. Sürekli yazmanın, her konuda ahkam kesmenin sonu bu olur işte. Bırak hıyarlardan uygun terimlerle, edebli bir biçimde eğitimcilerimiz söz etsin. Karakter eğitimi diye birşey var. Hiç duymadın mı? "Hıyar hıyar" diye diye hıyarlığı sömürme.

- Güzel konuşuyorsun. İçinde çirkinlik de var. Hıyarlığı kendimi tükettiğim, konu bulamadığım, haddimi aştığım için ele aldığımı sanıyorsun, yanlış.

Henüz kendimi tüketmedim. Söyleyeceklerim yıllardır tırmalıyor beynimi. Söyleyemeden ölmekten korkuyorum. Hıyarlıkla olan çalışmalarım, benim "gönül" teorimle ilgilidir. Gönülle hıyarlığın ne ilgisi olduğunu gün gelir, anlatırım.

- Hoca yahu, ben senin kadar kasıntı, kendini beğenmiş, yalvaç tavırlı birini daha görmedim. Eleştirilerime hep kasım kasım kasılarak cevap veriyorsun. Hıyarlıkla neden uğraştığını anlamaya başlıyorum. "Yarası olan gocunur!".

- "Hıyarsın" demek istiyorsun. Ben bunu hiç inkâr etmedim ki!

- Şimdi sen kimse eleştirmesin diye "ben hıyarım" diye kurtulmak istiyorsun. "Sen herkesi kör, âlemi sersem mi sanırsın?"

- Sanmam. Neysem o olduğumu söylüyorum. Neden kızıyorsun ki?

- Kızarım tabiî. "Ben hıyarım" diyerek ne denli ince olduğunu anlatmaya çalışıyorsun. Aklın sıra, ben kendimi bilen biriyim diyeceksin. İronik bir durum. Hiç kimse hıyarlığını kabul etmez. Etse, çıldırır!

- Keşke çıldırsalar, çıldırabilsem.

- Şimdi bana kızmayarak ne denli ince biri olduğunu mu imâ ediyorsun? Buradan çıkınca önüne gelen zavallılara küfrü basarsın.

- Sana kızmamamın incelikle ilgisi yok. Beni kızdıracak şeyler söylemiyorsun.

- Hoca bak, tepemi attırıyorsun, sana şimdi okkalı bir küfür yollarım, feleğini şaşırırsın.

- Şunu mu söylemek istiyorsun: "İnsan hıyarca özelliklerinden hiçbir zaman arınamaz. Belki de arınmamalı. Kızdığımız zaman rahatlayasıya kavga etmeli, yumruk atana yumruk atmalı, küfredene küfür etmeliyiz!. Bundan güzel ne olabilir? Hıyar olmayacağım diye öfkemiz içimizde mi kalsın? Kimseyi haşlamayalım mı? Canımızı yakanın canını yakmayalım mı? Hıyar olmayayım diye suspus olayım da herkes beni ezsin mi? Sömürsün mü? Kusura bakma ama, hıyar olmamaya çalışma hıyarlığını kabul etmek zor!" mu diyorsun?

- Epey açıldın hoca! Doğru, hıyar olmamaya çalışma hıyarlığını anlatıyordum sana.

- İsyan etme, hakkını arama, kendini ezdirmeme, bütün bunların nesi hıyarlık?

- Öfkeyle kalktığın, acıyla yola çıktığın, kaba, acımasız olduğun, karşıdakine saygı duymadığın için hıyarsın.

- Her "kabalık" hıyarlığın bir göstergesi değildir. İnce insanlar da zaman zaman kaba olabilir. Olmalıdır da. "Karıncayı bile incitmemek"

bana gerçekçi bir insan anlayışı gibi görünmüyor. Başkalarını istemeyerek de olsa kırabiliyoruz. Üzebiliyoruz.

- Peki hoca, hıyarca yapılan kabalıkla, ince kabalığı nasıl ayırıyorsun?

- Bir bütün olarak insanın davranışlarına bakmak gerekir.

- Bakalım. İncelik, bir insanın bütün bir ömrünü inceleyerek anlaşılabilir. Kabalıkları kendini savunmaya yönelikse, inançları doğrultusunda verdiği kavganın bir sonucu ise, bu kabalık ince kabalık sayılabilir.

- Açıklama yetersiz ama, içindeki kabalık canavarını tümüyle yok etmeye kalktığımda, canavar da beni yok ediyor. Başkalarına kaba gelebilecek bazı davranışlarımı ortadan kaldırdığımda ince yanlarım da birlikte ortadan kalkabilir.

- Zor bir konu. İnceliklerin ardına gizlenmiş kabalıklar, kendini incelik olarak gösteren sinsi hamlıklar.

- Bak yine kavramları alt üst ettik. Biraz da işimiz bu. İncelikten vazgeçmek işim değil. Bitimsiz inceliklerin peşindeyiz. İncelik adı üstünde sürekli "alt üst" etmeleri gerektirir. Toprağı havalandırmak için "alt üst" etmek gerekir. Top-

rak ekilecek, geleceğin güzel insanları burada çiçeklenecektir.

- Ben yine başa döneyim hoca. Bütün bunlara ne gerek var? İnsanlara nutuk atmaya? İncelin demeye? "Sana ne?" demezler mi? Gazetede köşe tutmuş, bir de hıyarlık konusunu yakalamış, habire atıyorsun. Neyi kanıtlamak istiyorsun?

- Bana "hıyarlık testi" uyguluyorsun galiba. Sabrımı deniyorsun. Zorluyorsun beni. Boşuna. Çünkü bu sorular, benim farkımı farketmediğin sorular. Güdülmeye alışmışız. Herkes gazetesindeki köşe yazılarını akıl almak için okuyor. Köşe yazarları da kendi çelişkilerine, zayıflıklarına bakmaksızın (benim gibi!) belledikleri bir konuyu sömürdükçe sömürüyor. Ahkâm kesiyorlar. Televizyonlar akıl vericiler, kurtarıcılar, iş takipçilerinden geçilmiyor. Adam hıyarlığına bakmıyor, hıyarlık yapmadığını sanarak, aklı sıra çelişkilerini, zayıflıklarını göstererek insanlara vaaz veriyor! Önce kendilerini adam etsinler. Buna ben köşe yazarlığı hıyarlığı diyorum. Eski zamanların kişiliksiz ruhban sınıfı insanları gibi... Köşede yazabilmek, köşeye sıkışmakla anlamlı. Onlar köşelerine uçak savarlarını yerleştirmişler, durmadan martı vuruyorlar! Silahlarıyla önce kendilerini vurmalılar!

- Yine kimlere kızdın hoca? Bırak yazan yazsın. Kervan yürüyecektir. Sen bostanda dolaş. Çardağın altında otur. Dünyayı yaz. Hıyarlar yeterince tepeni attırmış. Tepen kalmamış.

- Dağlarım var. Birgün çıkarız. Güzel insanlar var oralarda. Bostanın gölgesi vurmadan dünyaya, çıkalım. Görelim. Sevgilileri yazalım. O dağ yamaçlarında gürül gürül akan serin suları. Bizi intihardan onlar kurtardılar. Azdı sayıları. Tenhâdaydılar. Göremediğimizde kahrolduk. Yok sandık. Bulunca sevindik. Yüreğimizi, içimizdeki duvarlar ne denli el veriyorsa, o denli açtık onlara. Ellerinin sıcaklığını ellerimizde duyduk.

Onlarla karşılaştığım sürece yazacağım. Gönlüm olduğunca, kalem parmaklarımda döndüğünce yazacağım.

- Hoca yine kasıldın. Umarım okur kızmaktan vazgeçmiştir sana. Seni başkalarıyla karıştırmayacaklarına inanana kadar yazmanı dilerim.

Gurbet Elde İki Hıyar Tipi

Seine kıyısında bir kahvedeyim. Tenhâ bi kahve. Güz ikindisinde güneş ılık ışınlarıyla dokunuyor alnıma. Uzakta Paris uğultusu. Masamın üstünde kağıtlar, kalemim ve bir şişe. Birazdan bitireceğim yazımı, içine koyup Seine nehrine atacağım. Birden bir kahkaha ile sarsılıyor masam. Arkamda iki kişi tepine tepine gülüyor. "Yapma ulan... hastir!" Birden bu dilin farklı bir dil olduğunu düşünüyorum. Duruyorum. Türkçe bu. Bu iki hıyar da Türk. Bir kez daha "hıyarçeken" (hıyarlar için magnetik alanı olan) biri olduğumu anımsıyorum. Nereden buldular beni? Gelip ardıma oturdular. (Bu ara, onların sarsıntısından masadaki şişe yere düşüp kırılıyor. Yazımı şişeleme umudum suya düşüyor. Nice kaygılardan sonra, onu gizli bir dosta mektup olarak gönderiyorum.)

Dönüp bakıyorum. Biri bıyıklı, ince yüzlü, diğerinin yanakları al al. Bıyıksızın yüzü çok diri ve çarpıcı: Orgazm olmakta olan bir yüz. Neyin orgazmı? Hiç gitmiyor yüzündeki ifade. Yüksek sesle konuşuyorlar. Sorunları kadınlar. Yaptıkları çapkınlıklar ve kurnazlıklar. Sağlıklı bedenleri, güneş yanığı tenleri, pahalı giysileri... Ne arıyorlar Paris'te? Zevk? Para? Kadın? Uyuşturucu?

Bir mayıs akşamı Venedik'te kilisede düşünürken yine önümden bağırıp çağırarak geçen Türkler görmüştüm. Sonunda şunu anladım: Nereye gitsem Türkiye ardımdan geliyordu. Bostânı ve salatalıklarıyla. Belki de içimdeki hıyarların etkisiyle hâyâl görüyordum.

Orgazm yüzlü adam, bana şişemi kırdıran... Dünyayı sürekli düzülecek bir nesne gibi görmekten, belki bu yüzden Türkçe'deki "düzme", "düzenleme" gibi fiiller arasında ilginç çağrışım köprüleri kurulabiliyor. Düzen, öyle bir düzen işte: Orgazm için insanlarını Avrupa'ya yolluyor. Uyanık Türklerin Avrupası var. Uyanık kalmak, düzene ayak uydurmak. Uyarak hıyarlaşmak. Kokuşmuş düzenin bir parçası olarak.

Hıyar yalnızca hazzın esiri olan değil. Hıyar haz duymaktan haz duyan, bunu başkalarını sömürerek yapan, hak yiyerek, gereğinde zulmede-

rek! Hazzı sömüren biri. Saygısız. Haz nesnesinin dışında, ötesinde olanlara ilgisiz.

Duygu kanseridir hıyar. Paris'teki orgazm surat, sür git orgazm yaşayan biriydi belki. Öyle bakıyordu dünyaya. Bakışlarında acı, sıkıntı, hüzün yoktu. Haz, duygu dünyasını işgal etmişti. Haz ile mâlûl biriydi. Haz ile yaralanmış, hazzın vurgununu yemişti. Haz, aklı, sezgisi ve diğer duygularıyla birleşememişti.

Venedik'te gördüğüm hıyar ise saygısızdı. Kutsala saygısı olmayanlardandı. Hangi dinden olursa olsun, insanların kutsal bulduğu nesneler, değerler, anlamlar vardı. Dinsizler de bazı değerleri, nesneleri kutsal bulabiliyorlardı. Bu kutsallık, Tanrı'yla, sanatla, bilimle, bunların ürünleriyle özdeşleştirilebiliyordu. Hayatı sıradanlıkların ötesinde anlamlı kılan değerlere "kutsal" diyebilirdik. Dinsel ya da dinsel olmayan ("emek" gibi!) kutsallıklara saygı, insan yaşamına saygıydı. Cana, canlılığa, yaşama, düşünceye, bilime, inançlara.. Hıyar kendi, dar, sığ, saplantılı dünyasında yalnız kendisiyle ilgiliydi.

Paris hıyarı orgazm budalası, Venedik hıyarı değer körüydü. İkisine de yurtdışındaki Türklerden örnek verebiliyordum.

Her ülkenin hıyarı vardır, kendi ülkemin hıyarlarını anlatmak, onları çözmeye çalışmak, Türkiye'yi anlama ve yorumlamada önemli olabilir. Hıyarları tatmadan Türkiye'ye tanıyamazsın. Ben ikisini tattım diyâr-ı gurbette.

Dünyayı tatmanın değerler yaşanarak gerçekleştirildiği, duygu cümbüşü içinde kırgınlığın, yılgınlığın, ıstırabın, ağrının, sızının, tiksintinin, kinin depremleriyle sarsılan zengin iç hayata sahip insanların oluşturduğu anlamlı bir hayat için tanımalı hıyarları. Onları aşağılamak için değil, kendimizi anlamak amacıyla. Belki de hıyarân (hıyarlar) ülkemizde açacak nice güzel çiçeğe can verecek gübrelerdir.

Muhallebi Çocuğuna Mektup

Lan Amet, Aslanım!

Hıyarlarla uğraştığını okudum. Demek dünyayı karşına alıyorsun! Donkişot'um benim, koçum! Bir de "Yazdıklarımın yararı olmaz, hıyarlar nasılsa okumaz!" diyormuşsun. Okuyanı bulunur, anam babam! Bak ben okudum meselâ! Epey de güldüm sana! Hey muhallebi çocuğu, gözlüklü kör filozof taslağı!

Senin kafanın bir türlü basmayacağı bir dünyada yaşıyorsun. Doğrusu yaşamıyorsun. Senin gibiler hayatın acımasız, çetin mücadelesini anlayamazlar. Dünya paranın, gücün çevirdiği bir dünyadır. Sen hiç, ticârî bir şirkette çalıştın mı? Başarı tutkusuyla amansız bir yarışma içindeki bir şirkette yükselmeye çabalamak ne demektir, bilir misin? Yarışma içinde, rakiplerinle kavga halindesin sürekli. Her zaman tetiktesin, her zaman uyanık. Yaşama savaşı mı denir buna, bilirsin.

Sizler, yan gelip yatar, kitap okur, yazılar çiziktirirsiniz. Sizi gidi devekuşları sizi! Kavgacı, atak, uyanık, girişimci ruhlara "hıyar" diyorsun. Akıllı insan hıyardır, oğlum Amet. Sen bu yolda devam et. Akıl ticarette, teknolojide, yönetimdedir. Senin sandığın gibi felsefe kitaplarında değil! Akıl hıyardadır, ne haber? Güç hıyarda, para hıyarda, eğlence, macera ondadır. Hıyar olmayan, korkak ve siliktir. İnsan ikiye ayrılır: 1. Hıyarlar 2. Muhallebi çocukları (Bir de bu ikisineden henüz dahil olmamışlar var ya, neyse!). Hıyarlar, farklı gruplara ayrılabilirse de ben "fırlama" olanları severim. Dünyayı onlar yönetirler. Sizin gibileri kendilerine danışman yaparlar. "Amet, bana kitap yaz, git şu konuyu araştır gel, şu kitabı oku da bana özetle!" derler. Size maaş verirler. Ödül verirler. Siz muhallabi çocukları, yazıp duranlar, okuyup uyuyanlar! Hepiniz bir yerlere satılmışsınızdır. Devlete, özel şirketlere. Eleştirsen ne yazar, onlara kesenden bağlısın! Hıyarlar olmasa aç kalır, sürüm sürüm sürünürsün.

Bak sana, hıyarlarla uğraşmanın yanlışlığını mantık açısından kanıtlayayım:

1. Dünyaya hıyarlar egemendir. Düzeni onlar çeviriyor, sürdürüyor. Düzen hıyarlarındır.

2. Hıyar doğadaki yasaya uyduğu için güçlüdür. Güçlülerin yaşayıp, zayıfların öldüğünü söyleyen

yasadır bu. En iyi olan, koşullara en iyi uyandır. Hıyar, uyardır. Uyandır.

3. Muhallebi çocukları güçsüzlüklerinin acısını çıkarmak için hıyarlara çatar, "incelik" denen güçsüzlükten söz ederler.

4. Oyunun kurallarını güçlüler koyarlar. Hıyarlar güçlüdür. Onların kurallarına göre oynamayanlar kaybetmeye mahkumdurlar!

5. Sen muhallebi çocuğusun. Hıyarların kurallarını koyduğu oyunda (Düşünmenin, yazmanın, sanatın ve felsefenin kuralları da onların ellerindedir!) hıyarlarla olan kavganda yenilmeye mahkumsun.

İspat bitti. Şimdi sen mantık okutan biri olarak (Nereden mi biliyorum mantıkçılığını? Onbeş sene önce, öğrencindim ya!) çürüt bakalım düşünceleri de göreyim.

Hıyar olmadan, hıyarlarla savaşamazsın! Gel sözümü dinle, hıyarlaş! Hıyar gibi hıyar ol! Hıyar kadar güçlü ol. Sonra hıyarları inceltmek istersen incelt; sen bilirsin.

İncelmek gerekirse, hıyarlar bunu senden daha iyi başarırlar. Yani sen, hıyarla başa çıkamazsın. Felsefeye, bilime, sanata girerler. Kımıldayamazsın.

Ben muhallebi çocuklarını sevmem. Şirketimde olsaydın seni çoktan atmıştım. Yönetici olamayan, gücü ele geçiremeyip de onun karşısına çıkanlara çok kızarım. Nerede görsem onları ezerim. Ne gün görsem, o gün ezerim.

Seni de bir gün göreceğim hoca!

Bademler

Çocukluğum İstanbul Çengelköy'de geçti. Evimizin önünde cami vardı. Kilisenin yüz metre uzağında. Bâdemleri, evimizin arkasındaki bostanda değil de evimizin önünde, camide ezan okuyan müezzinle eğlenirken, kiliseyi taşlarlarken Rum ve Türk çocuklarında gördüm. Çocuklar da hıyar olabilirler. Taze hıyar. Onlara satıcıların diliyle "badem" diyelim.

Bademler masum mudur? Sorunun yanıtı onları tanımaya bağlı. Haylaz bir oğlan topuyla komşunun camını inidiriyorsa? Bunu bilerek, isteyerek yapıyorsa? Yaramaz mıdır? Badem mi? Bâdemlik bir alışkanlık ve kararlılık sonucu ortaya çıkar. Geçici şakaların, muzipliklerin, eğlenmelerin, kabalık ve kıskançlıkların bademlikle ilgisi yoktur. Badem, hıyar adayıdır. Hıyarın gençliğidir.

Öyleyse bademi hıyar olmadan önce tahmin olanağı var mıdır, haylaz ya da uslu çocuklar arasından? Belki psiko-genetik yapıdan, kültürel çevreden gelen hıyarlık eğilimi olabilir insanlarda. Kimi ulusların insanları hıyarlığa daha yatkındır, belki. Aile içi eğitimden, arkadaş çevresinden edinilen hıyarlıklar vardır. Bâdem masum değil, potansiyel bir hıyardır. Elbet bostancı bizleriz: Öğretmenler, ana babalar, medya, kültür ortamı...

Bir çocuk bademim diyor. Yüzümüze karşı. Sürekli bademlik işaretleri veriyor. Erken teşhis, kurtarır. Kurtarabilirdik, anlayabilseydik erkenden bademleri. Ruhlarına dokunabilseydik. Bâdem sezgimiz yok çoğumuzun. Çocuğu anlayamıyoruz. Belki vaktimiz yok, belki niyetimiz. Sezgimiz!

Okullar bâdem yetiştiriyor. Bencil, birbirinin gözünü oyan, sevme gücü olmayan, dayanışma, paylaşma cahili gençlik. Badem, büyüyüp hıyarlaşacağı günlerin özlemiyle tutuşuyor.

Bâdem, bostanda açılmış tuzaklara, çukurlara düşüyor. Bâdemleştirilen çocuklar, bir örnek yaşamaya tutsak edilmiş. Aynı topraklarda, aynı havayla. Kalıplar, modalar... Bâdem yaşamda alışılmış, yürünmüş, bilinen yolların dışında seçimlerinin olamayacağını öğreniyor.

Bâdemi hıyarlığa öykünüşünden, özenişinden anlayabiliriz. Hıyarlık, toplumda yüceltilen değer olduğu için ("yırtık", "girişken", "uyanık", "tuttuğunu koparır", "hakkını yedirmez", "köşe dönücü") girişimci, mücadeleci, insan yetiştirelim derken, fırsatçılar büyüyor bostanda. Boyun eğenler toplumundan geliyoruz. Boyun eğmeye, güdülenmeye hazır. Biri bize yol göstermeli, öğüt vermeli. Ayrıntıları göstermeli. Bâdemliğimiz, başkalarının eline emanet edilmeye râzı oluşumuzdan. Yalnız ondan değil: Bağımlı olmaya isyanı da bilmiyoruz. İsyanımız hıyarca. Boyun eğişimiz hıyarca. Etimizin, kemiğimizin paylaşıldığı eğitimci ile ana-babamız arasında, hıyarca kurtuluşlar arıyoruz. Bâdemliğimiz ondan. İçimizdeki ateşi, topluma yansıtmadaki çarpıklıktan. Çiçek olmak isteyen çocuğu bademe dönüştüren bâdem düzenine eğitim deniyor.

Akıllı olmayı seviyor, akıllılara saygı duyuyoruz. Akıl hıyarlığa dönüşüyor. Akıl, egemen düzeninin bir demir halka gibi kafamıza geçirilip, sıkıca vidalandığı, engellerden, kurallardan oluşuyor. Kafamızın büyüyüp gelişmesine imkân yok. Düşünme çabası, büyüklerimizin dediği gibi olacaktır. Akıl öyle emreder. Hiç akletmiyor musunuz bre gafiller? Doğru yolu gösteriyoruz, hakikati! Neden akıl yolundan çıkar da sapıtırsınız?

Bre, bademler. Kuşanın aklınızı. Kuşanın düzenin kurallarını. Çılgınlık da kurallara göre. Tâlim bostanda yapılacaktır. İnsan bâdemdir artık: Adem bâdemdir, Havva bâdemiye. Bâdemler hıyarlar tarafından yenecektir. Bâdemler yenilmeye hazırdır. Hıyarların karınlarında büyüyeceklerdir, hıyar çırakları: Bâdemler. Usta bostanı kurmuştur.

Eğitim kurumlarının; Anadolu Bâdem Liselerine, Bâdem Üniversitelerine dönüşmesine, anaokullarından, ilköğretim okullarından fırlayıp gelen binlerce bâdem adaylarına kucak açan bostanların yeryüzünü kaplamasına izin verecek miyiz?

Bir Akademisyenle "Hıyarlık" Üstüne

- Üstad, geçende "hıyarlık" üstüne yazılar yazdığını duydum. Hayrola, neler çeviriyorsun yine sen?

- Çağımızı anlatıyorum. Hıyarlaşma olgusunu. Giderek hıyara dönüştüğümüzü.

- Yâni, rafine, incelmiş insanlar ortadan yok oluyor, yaşam biçimimizin niteliği düşüyor mu diyorsun?

- Biraz öyle.

- Bu savın özgünlüğü yok, bu bir. İkincisi bir yığın belirsizlik taşıdığı için, gelişi güzel bir sav. Temelsiz. Sosyal bilimler açısından bakıldığında anlamsız, çok anlamsız ve üstünkörü.

- Ben "bilimsel" olduğumu söylemiyorum, bu savımla. Benimki yaşadığım kültür, içinde bulunduğum çağ için bir saptama. Bir betimleme.

Bunu ne bir bilimadamı, ne de felsefeci olarak yapıyorum.

- Kaçma! Savın neden özgün değil? Yaşadığımız çağın sorunları ondokuzuncuyüzyılın sonlarına doğru önceden görülmüş. Marks'ın "yabancılaşma" kavramı, örneğin. Hıyarlık, yaşadığımız toplumsal olguların bir sonucudur. Üstelik yalnızca "hıyarlık" yaşamıyoruz, daha başka olumsuzluklar da var. "Modernleşme"nin getirdiği sorunlar. Hıyarlık, önemli bir sezgi, kabul ederim. Ama ne anlama geldiğini, nasıl ölçüleceğini, saptanacağını belirlemek gerekir.

- Kaçmıyorum. Ben sosyal bilimci değilim. "Hıyarlık olgusu'nun nasıl saptanacağı siz sosyal bilimcilerin işi. Kavramın "özgün"lüğüne gelince: Bu konuda konuşmak için erken. Özgünlük, düşünceler bütünlükler içine yerleştirilebildiğinde anlamlı olurlar. Hıyarlık, dikkat çekmek, öğüt vermek, dalga geçmek için söylenmiş değildir. Belli bir dünya ve insan anlayışına giden yolda saptamalardır. Ayrıca, ben bir kültür adamıyım. Saptamalarım bir edebiyatçının, bir toplum filozofunun saptamaları gibidir. Dayanakları kendi içindedir, kendine özgüdür. Toplum bilimcilerin besleneceği, onlar tarafından sistemleştirilecek düşüncelerdir.

Bundan dolayı ben görüşlerimi ölçülebilecek tanımlara, istatiksel verilere hele hele toplumbilimleri

düzlemine oturtmak istemiyorum. K. Marks'tan, ya da E. Durkheim'den farklı bir alandayım. Üstelik ben felsefeci olarak da konuşmuyorum. Ne Habermas'la, ne Heidegger'le ne de her hangi bir filozofla hesaplaşmıyorum, doğrudan doğruya. Üslubum alışılmış, akademisyen felsefeci üslubu değildir.

- Bu bir eksikliktir, üstad. Ne bilim adamı ne felsefecisin. Kültür adamıyım diyorsun. Nedir bu kültür adamlığı? Dünyada tartışılan sorunlara göndermeler yapmadan konuşursan, etkili olamazsın. Türkiye dünyadadır dostum. Sesini dünyaya duyurmaksın. Bunun için dünyada neler olup bittiğini kavramalı, görüşlerini bu olup bitenlere bağlıyarak anlatmalısın. Sen kimin için yazıyorsun? Gazete okurları için mi?

-Evet. Beğenmiyor musun gazete okurlarını?

-Beğenmiyorum. Onlara laf anlatmaya kalkarsan, yazılarının niteliği düşer. Bilimselliği derinliği yiter. Öyle, sıradan biri olursun. Neye üzülüyorum biliyor musun? Birçok Üniversite hocası, akademik hayatta başarılı olamayacaklarını, tükendiklerini anlayınca, hemen gazetelere kapağı atıyorlar. Bilimi, düşünceyi ayağa düşürüyorlar. Korkarım sen de gittin üstadım, gazetelerde harcanacaksın. Harcanmaktasın. En azından şuradan

belli: Toplum ve kültürde çıkan bir olguyu, argo bir deyimle dile getiriyorsun!

-Yanılıyorsun. Kimi akademisyenler belki tükendikleri, belki kendi alanlarında birşey yapamadıkları için, belki de ün tutkusuyla gazetede yazmayı seçebiliyorlar. Kimileri ise düşüncelerini duyurmak, canlı kılmak, "hava almak" için, soluklanmak, amacıyla, topluma karşı sorumluluk duygusu taşıdıkları için yazıyor olabilirler. Hıyarlaşmanın "teknik" adı "cucumisation"dur. Batılı bu terimi de benim ona verdiğim anlamıyla kavrayamaz. Düşüncelerimizde "iş" varsa, sezgilerimiz anlamlıysa, bunu akademik kulelerin dışına, bizi anlayabileceğini düşündüğümüz insanlara sunmak, seviyesizlik değil, sorumluluk ve akademik kalıpları kırdığımız için özgürlüktür. Hıyarân, uyaran oldu: Kitap bitti

vesselam...

*

"Hıyar" sözü kokuştu, bundan böyle bu yazıda bir daha geçmeyecek..